

Interdisciplinarni metodički pristup baštini grada Šibenika

Gulin, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:206679>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

**INTERDISCIPLINARNI METODIČKI PRISTUP
BAŠTINI GRADA ŠIBENIKA**

Diplomski rad

Student:

Luka Gulin

Mentorica:

doc. dr. sc. Tamara Kisovar Ivanda

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Luka Gulin**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Interdisciplinarni metodički pristup baštini grada Šibenika** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 31. kolovoza 2022.

SAŽETAK

Naslov: Interdisciplinarni metodički pristup baštini grada Šibenika

Kulturna baština nosi dašak prošlog vremena, no u jednakoj mjeri i suvremenosti. Spomeničke i prirodne cjeline svake države na svijetu od iznimne su vrijednosti za čitavo čovječanstvo. Upravo se grad Šibenik može pohvaliti brojnim kulturno baštinskim sadržajima koji su, kako kroz povijest tako i danas, od enormne važnosti za njegove žitelje te ostale. U diplomskom radu su detaljno opisani svi značajni elementi materijalne i nematerijalne kulturne baštine koji danas tvore vizuru Šibenika i pričaju bogatu prošlost grada. Kroz svoju skoro tisućljetnu povijest Šibenik je trpio višestruke napade i ratove, ali i nebrojene prirodne nedaće koje su pustošile i razarale grad koji je sve to premostio i danas iznjedrio u značajan obalni grad s ogromnim potencijalom. Šibenik je jedini grad u Hrvatskoj s dvije znamenitosti koje su pod zaštitom UNESCO-a, a to su: Katedrala sv. Jakova i tvrđava sv. Nikole. U ovom diplomskom radu provedeno je i kvalitativno istraživanje čiji je cilj uočiti način na koji učenici primarnog stupnja osnovne škole kombiniraju svoja znanja, vještine i doživljaje rabeći povijesne i baštinske sadržaje u iskazivanju svojeg doživljaja baštine likovnim načinima, sredstvima ili različitim pristupima dječjem likovnom izražavanju.

Ključne riječi: Šibenik, kulturna baština, materijalna baština, nematerijalna baština, UNESCO, povijest, revitalizacija, interdisciplinarnost, integracija

ABSTRACT

Title: Interdisciplinary methodical approach to the heritage city of Šibenik

The cultural heritage carries on a breath of the times past, yet in the same manner a breath of modernity. Memorial and natural unity of every country in the world are of essential value for the whole mankind. The city of Šibenik can boast itself as a city with numerous contents of cultural heritage which are, as throughout history and present, of enormous value for its inhabitants and others. This master's thesis covers a thorough description of all crucial elements of material and immaterial cultural heritage, which today form the silhouette of the town and narrate the rich history of the city. Throughout its almost millennial history, the city of Šibenik has endured multiple attacks and wars, as have they endured multiple natural misfortunes which wreaked havoc on the city, however the city overcame it and built itself as one the cities with the most significant coastal potentials. Šibenik is the only city in Croatia with two natural landmarks with UNESCO's protection, which are the Cathedral of Saint James and Saint Nicholas' fortress. In this master's thesis a qualitative research has been conducted with the purpose to determine the way in which the students of primary education combine their knowledges, skills and experiences using the historical and hereditary contents to express their experience of heritage, whilst using artistic forms, means or different approaches of artistic expressions in children.

Key Words: Šibenik, cultural heritage, material heritage, immaterial heritage, UNESCO, history, revitalization, interdisciplinary, integration

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST ŠIBENIKA	3
2.1. Isprava Petra Krešimira IV.....	3
2.2. Šibenik od 1066. do pada pod vlast Mlečana.....	4
2.3. Dolazak knezova Bribirskih	5
2.4. Mletačka vlast i turski napadi.....	6
2.5. Kandijski rat i kuga.....	7
2.6. Slom mletačke vlasti i austrijska vladavina	8
2.7. Šibenik u 20. stoljeću.....	10
3. POJMOVNE DETERMINANTE KULTURNE BAŠTINE	13
3.1. Pojam kulturne baštine.....	13
3.2. Podjela kulturne baštine	14
3.2.1. Materijalna baština	14
3.2.2. Nematerijalna baština	15
4. ELEMENTI KULTURNE BAŠTINE POD ZAŠTITOM UNESCO-A	16
4.1. Katedrala sv. Jakova	16
4.2. Tvrđava sv. Nikole.....	21
5. OSTALI ELEMENTI KULTURNE BAŠTINE GRADA ŠIBENIKA	25
5.1. Kazalište	25
5.2. Gradska vijećnica.....	26
5.3. Kneževa palača	26
5.4. Biskupska palača	27
5.5. Središnji trg	27
5.6. Ostale palače.....	28
5.7. Četiri bunara	29
5.8. Fortifikacijski objekti.....	29
5.8.1 Tvrđava sv. Mihovila.....	29
5.8.2. Tvrđava sv. Ivana	32
5.8.3. Tvrđava Barone.....	33
5.9. Sakralni objekti.....	35
5.10. Pokretna materijalna kulturna baština.....	40
5.10.1. Latinična knjiga Šibenska molitva	40
5.11. Nematerijalna kulturna baština.....	41
5.11.1. Šibenski botun.....	41
5.11.2. Šibenska kapa.....	43

5.11.3 Klapsko pjevanje	44
5.11.4. Sokolarenje.....	45
6. TURISTIČKI POTENCIJAL KULTURNE BAŠTINE GRADA ŠIBENIKA	47
6.1. Revitalizacija tvrđave sv. Mihovil.....	47
6.2. Revitalizacija tvrđave Barone.....	48
6.3. Revitalizacija tvrđave sv. Nikole.....	49
6.4. Revitalizacija tvrđave sv. Ivana.....	50
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	52
7.1. Cilj istraživanja.....	52
7.2. Problemi istraživanja	52
7.3. Hipoteze istraživanja.....	52
7.4. Sudionici istraživanja.....	53
7.5. Postupak istraživanja	53
8. OBRADA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	55
9. ZAKLJUČAK.....	63
10. LITERATURA.....	64
11. POPIS SLIKA.....	67
12. POPIS PRILOGA.....	68
13. ŽIVOTOPIS.....	71

1. Uvod

Šibenik je najstariji samorodni grad na jadranskoj obali čije su temelje postavili Hrvati. Prvi spomen o Šibeniku nalazi se u ispravi Petra Krešimira IV. na Božić 1066. godine pa zbog toga možemo čuti da se naziva i Krešimirovim gradom. Malo je gradova u Hrvatskoj koji se mogu dičiti takvom količinom vrijednosti materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Jedini je grad u Hrvatskoj koji ima dvije znamenitosti na UNESCO-vom popisu svjetske kulturne baštine, a to su katedrala sv. Jakova i tvrđava sv. Nikole. Osim već spomenute, brojne burne povijesne priče govore nam još tri tvrđave; sv. Mihovila, sv. Ivana i tvrđava Barone, kao i stara gradska jezgra sa svojim brojnim spomenicima i znamenitostima. Osim bogate baštine, Šibenik je okružen i prirodnim ljepotama u vidu dva nacionalna parka – Nacionalni park Krka te Nacionalni park Kornati.

Za izradu diplomskog rada korišteni su izvori prikupljeni u knjigama, znanstvenim i stručnim radovima te internetskim izvorima. Sadržaj rada koncipiran je na šest tematskih poglavlja, metodologiju istraživanja te obradu rezultata te na uvod, zaključak, literaturu, priloge, sažetak i životopis.

Prvo poglavlje sadrži cjelokupnu bogatu i dugu povijest grada Šibenika, od njegovog osnutka i prvih pisanih izvora preko brojnih vladara i država koje su prošle kroz grad pa sve do danas. Povijest Šibenika nam svjedoči o gospodarskom rastu i razvitku grada koji je prosperirao u najveći grad Dalmacije svojevremeno, pa sve do prirodnih i materijalnih nedaća kada je grad jedva opstao uz brojne ljudske žrtve. Uz toliko uspona i padova kroz povijesne događaje, Šibenik se danas nametnuo u stabilan i dobrostojeći grad prepun povijesnih priča i kulturne baštine s velikim turističkim potencijalom.

Drugo poglavlje definira osnovne pojmove kulturne baštine, njenu podjelu na materijalnu i nematerijalnu i sve vrijednosti koje ona doprinosi čovječanstvu.

Treće poglavlje navodi dvije znamenitosti koje se nalaze na listi UNESCO-ve svjetske kulturne baštine – katedrala sv. Jakova i tvrđava sv. Nikole. Također, sadrži ukupnu povijest i vrijednost ove dvije znamenitosti, te sam njihov značaj zbog čega je Šibenik dobio titulu i čast jedinog grada u Hrvatskoj s dvije znamenitosti koju su pod zaštitom UNESCO-ve svjetske kulturne baštine. Opisani su uzroci i sami početci njihove gradnje zatim načini i uvjeti u kojima su te dvije velebne i priznate građevine građene.

Četvrto poglavlje opisuje i ostale znamenitosti materijalne nepokretne i pokretne kulturne baštine kao i elemente nematerijalne kulturne baštine. U četvrtom poglavlju predočavaju se fortifikacijski objekti kao što su: tvrđava sv. Ivana, tvrđava sv. Mihovila, tvrđava Barone i značaj gradskih bedema, zatim značajni sakralni objekti koji su u Šibeniku iznimno brojni i koji su igrali važnu ulogu u oblikovanju grada Šibenika kakav je danas. Također prikazuje se zgrada kazališta, Gradska vijećnica, pet palača. Od pokretne materijalne baštine nabrojena je Šibenska molitva, a u nematerijalna baština grada opisana je kroz umijeće izrađivanja šibenske kape, šibenskog botuna, klapsko pjevanje te umijeće sokolarenja. Analizira njihov utjecaj i značaj za grad, ali i njihov iskorišteni odnosno neiskorišteni potencijal.

Peto poglavlje sadrži turistički potencijal fortifikacijskih objekata od kojih su neki uspješno prošli proces revitalizacije, a neki na to tek čekaju s tendencijom obnove tvrđava, a ujedno i razvijanja kreativnog kulturnog turizma te bogaćenja turističke ponude.

U šestom poglavlju slijedi metodologija istraživanja u kojoj će se opisati cilj istraživanja, problemi istraživanja, hipoteze istraživanja, sudionici istraživanja te sam postupak istraživanja.

Zaključno, sedmo poglavlje analizira i interpretira obradu rezultata istraživanja koje je provedeno nad učenicima u vidu likovne interpretacije odnosno integracije kulturno baštinskih znanja i vještina s likovnim elementima.

2. Povijest Šibenika

„Šibenik je najstariji samородni hrvatski grad na istočnoj obali Jadrana. Iako se o njegovoj najranijoj povijesti, odnosno o točnom vremenu njegova osnutka ne zna mnogo, smatra se da su njegove temelje postavili Hrvati u svom dolasku u te krajeve. U devetom ili najkasnije u desetom stoljeću, kad su se Hrvati spustili do jadranske obale podižu utvrdu (castrum) kao županijsko-plemensko središte na mjestu gdje se od davnina nalazio gradinski punkt plemena Ilira (utvrda sagrađena u doba Justinijana), na samom ušću rijeke Krke na strmoj litici iznad prirodne prostrane luke. Ostatak naših gradova na jadranskoj obali su počeli svoj život kao naselja starih Ilira, kao grčke kolonije ili kao rimske urbane aglomeracije, dok je postanak Šibenika vezan uz dolazak Hrvata na jadransko područje. Tako da s pravom možemo reći kako je Šibenik najstariji hrvatski grad na obali“ (Livaković, 2002: 23).

Ipak ne postoje sigurni dokazi i zapažanja o postanku grada Šibenika kakvog danas poznajemo. Istraživanja na šibenskoj tvrđavi Sv. Mihovila ukazuju da su stari Iliri odnosno Delmati, vrlo vjerojatno, na istom uzvišenju imali naselje gradinskog tipa puno prije dolaska Hrvata. Također, uvažena je i pretpostavka da je sasvim logično kako je tu moglo postojati neko antičko naselje ili utvrda i prije dolaska Hrvata s obzirom da se grad nalazi na jednoj od ključnih jadranskih strateških pozicija. Ipak Šibenčanima je simpatičnija teorija da su temelje grada postavili Hrvati ispod ilirske ili rimske gradine (Lipovec, 2016).

Brojni autori su davali svoje teorije nastanka grada i tumačenja imena Šibenika. Šibenski humanist i pjesnik Juraj Šižgorić smatra da je Šibenik tako dobio ime jer je bio okružen šibljem i šibama, Mlečanin G. B. Giustinian te Bernardin Polonio tvrde da su grad osnovali gusari, a da su svoje kuće i zidine okužili šibljem. Povjesničar Petar Kaer pak smatra da je grad dobio ime po plemenu Šubića i to opravdava kao logično u jezičnom i povijesnom aspektu (Livaković, 2002). Grubišić (1974) navodi da je u našem jeziku ime Šibenik i dalje sinonim za neke vrhove brda ili glavice pa čak i naselja na uzvisinama, stoga smatra da je grad dobio ime po tome jer je sagrađen na strmovitoj uzvisini uz more. Postoje i još i mnoge druge tvrdnje i teorije, ali niti jedno nije uvaženo kao sigurno i točno.

2.1. Isprava Petra Krešimira IV.

„Prvi se puta u pisanim povijesnim izvorima spominje Šibenik u vrijeme kada je hrvatska srednjovjekovna država bila na vrhuncu svoje moći, za vladanja njezina najsnažnijeg vladara kralja Petra Krešimira IV. (1058. – 1074.). Naime, na zboru visokih državnih

dužnosnika i crkvenih dostojanstvenika izdao je kralj Petar Krešimir IV. na Božić, 25. prosinca 1066. godine, baš u Šibeniku, „in Sibeniquo“, ispravu kojom podjeljuje kraljevsku slobodu i zaštitu ženskom benediktinskom samostanu sv. Marije u Zadru“ (Livaković, 2002: 23).

Pretpostavlja se da je u to doba na sam Božić 1066. castrum Šibenik bio dobro uređen i opremljen kako bi mogli ugostiti kralja, njegove pratnje, svećenstvo i plemstvo. Od tog dokumenta sačuvan je samo upis najvažnijih dijelova dokumenata u kartularu benediktinskog samostana Sv. Marije u Zadru, dok se original isprave izgubio. Upravo zbog toga neki povjesničari drže taj dokument krivotvorenim (Lipovec, 2016).

Livaković (2002) navodi da Šibenik kakav ga danas znamo je svoj put krenuo razvijati puno ranije, početno kao hrvatska plemenska utvrda odnosno “castrum” gdje se na visokim klisurama izgrađivalo gradsko naselje. Upravo na tom mjestu između osmog i desetog stoljeća počinje nastanjivanje hrvatskog puka kojima je Šibenik služio u vidu upravnog, gospodarskog, crkvenog i kulturnog središta.

2.2. Šibenik od 1066. do pada pod vlast Mlečana

“Činjenica da Šibenik, za razliku od ostatka dalmatinskih gradova, ne stupa s pravnim statusom grada, nego kao utvrda (castrum) imala je ogromne posljedice na njegov pravni i društveni razvoj. Upravo će ta težnja za postizanjem ravnopravnosti s ostalim dalmatinskim gradovima, težnja za dobivanjem statusa grada i borba za vlastitu biskupiju predstavljati okosnicu šibenskih nastojanja kroz znatan dio srednjeg vijeka” (Grubišić, 1974: 32).

Kada su Arpadovići 1102. godine došli na prijestolje nakon kratkotrajne vladavine Stjepana II. Trpimirovića, Šibenik počinje dijeliti istu sudbinu kao i ostali gradovi na našoj obali i pada pod vlast Arpadovića. Kako se oni nisu držali obećanja vezanih za autonomiju raspoloženje se preokrenulo protiv hrvatsko-ugarskih kraljeva, što su Mlečani jedva dočekali. “Tako je mletački dužd Ordelafo Faledaro 1115. godine započeo osvajanje Dalmacije te je njegove negativne posljedice osjetio i Šibenik. 1116. godine utvrda je osvojena i spaljena do temelja. Iako može djelovati kontradiktorno mletačka osvajanja na obali Jadrana su rezultirala bitnim impulsom u razvoju Šibenika prema punopravnom statusu grada” (Grubišić, 1974: 33).

Naime, nakon uništenja Biograda 1125. godine većina protjeranog stanovništva utočište pronalazi u Šibeniku i samim time dolazi do širenja grada dajući mu značajan napredak u njegovu razvoju (Šišić, 1975). 1127. godine Hrvatsko-ugarski kraljevi započinju rat s Bizantom zbog prevlasti na Balkanu. Bizantski car Manojlo Komnen je 1167. godine porazio kralja

Stjepana III. te Šibenik tako dolazi pod Bizantsku vlast i ostaje pod njegovom vlašću 13 godina. Nakon što bizantski car 1180. godine umire, ugarski kralj Bela III. vraća sve što je izgubio kralj Stjepan III. te se tako Šibenik nalazi ponovno u sastavu ugarsko-hrvatske države (Livaković, 2002).

U to vrijeme, krajem 12. stoljeća počinje proces stvaranja moćnih feudalaca sve neovisnijih o kraljevskoj vlasti. Najmoćniji od njih su uspijevali postati knezovima u hrvatskim gradovima. Domald, jedan od prvih hrvatskih feudalaca, postaje knezom Šibenika, a potom i ostalih gradova na obali. Kao knez u Šibeniku se prvi put spominje 1200. godine. Domald je do 1221. godine bio gospodar i knez Šibenika za koje vrijeme ga brani od Mlečana te susjednog Trogira i proširuje njegov teritorij (Livaković, 2002).

2.3. Dolazak knezova Bribirskih

Ugarsko-hrvatski kralj Andrija II. je 1223. godine zbog nevjere sve zemlje od Krke do Zadra oduzeo knezu Domaldu te ih predao Bribirskim knezovima odnosno Grguru i Stjepanu i njihovoj braći koji su početkom 13.og stoljeća počeli svoj uspon (Livaković, 2002). Širenje posjeda ostavlja Grgura Bribirskog kao najznačajnijeg i najmoćnijeg feudalca srednjovjekovne Hrvatske. Nitko nije imao takvu moć tko bi se usudio dignuti ruku protiv njega ili njegove braće. Nakon izbijanja na rijeku Krku nadomak Šibenika, logičan sljedeći cilj je širenje na jug. Ipak prepreka u tom nastojanju neće biti u obliku kraljevske intervencije već u obliku vitezova templara (Klaić, 1897). Naime kralj Andrija II. je dao Šibenik vojno-vjerskom redu templara na ime gubitka Klisa. On je imao ovlasti za takvo nešto jer je Šibenik bio „kraljevski castrum“. Stanovnici Šibenika nisu se mirili s takvom odlukom jer su težili da Šibenik bude slobodan grad pa su se silom suprotstavili templarima. Kako bi se lakše oslobodili utjecaja templara Šibenčani prihvaćaju moćne knezove Šubiće Bribirske koji su gotovo stotinu godina igrali važnu ulogu u povijesti Šibenika. Grgur je bio prvi knez i vladar Šibenika iz tog razdoblja (Livaković, 2002).

„Da bi ostvario crkveno osamostaljenje, morao je voditi dugotrajnu (od 1197. do 1298. godine) i snažnu borbu s Trogirom, pod čiju je biskupiju u početku pripadao. Upornu borbu za slobodan izbor vlastitog biskupa i crkvenu samostalnost, vodio je Šibenik gotovo puno jedno stoljeće, sve do 1298. godine, u čemu su mu najviše pomogli knezovi Bribirski, koji su od 1222. vršili dužnost gradskih knezova Šibenika. Šibenski kaptol i Općina više su puta odašiljali u Rim Papi molbe da Šibenik dobije svoga biskupa, ali bez uspjeha“ (Livaković, 2002: 28). 1. 5. 1298. godine papa Bonifacije 8. svojom bulom odluči konačno završiti stoljetne razmirice

između Šibenika i Trogira te naloži splitskom i trogirskom nadbiskupu da Šibenik imenuju gradom, a njihovu crkvu na razinu stolne crkve. Za Šibenik je bio to povijesno važan događaj jer je ujedno postao i gradom na razini ostalih gradova u Dalmaciji (Livaković, 2002).

Početak pada bibrirske vlasti u Šibeniku vezujemo uz 1319. godinu za vrijeme vladavine Mladena II. kada dolazi do pobune Šibenčana. Netrpeljivosti stanovnika Šibenika i bibrirskih vladara nazirale su se i ranije no kulminirale su dolaskom Mladena II. na vlast. Pravi razlozi pobune nisu poznati. Iste godine Mladen II. dolazi s vojskom pred zidine očekujući njihovu predaju no Šibenčani postaju još odlučniji u obrani grada, a 1322. godine sklapaju obrambeni savez sa starim neprijateljem Trogirom, i oni tada odlučuju da se stave pod zaštitu Mlečana zbog opasnosti od Mladena II (Klaić, 1897).

2.4. Mletačka vlast i turski napadi

Prva mletačka vlast u Šibeniku je trajala od 1322. do 1357. godine, dakle punih 35 godina. Za to vrijeme Šibenik je u svoj sastav uspio vratiti otoke Žirje i Murter. 1357. godine nakon još jednog ispada mletačkih mornara Šibenčani se dižu protiv mletačkog kneza te grad predaju hrvatskom banu Ivanu Čuzi te je tako Šibenik ponovno u sastavu hrvatsko-ugarske države. Kada je kralj Ludovik I. dao dalmatinske luke i gradove na raspolaganje Genovi u ratu protiv Venecije od 1378. do 1381. godine Šibenik je doživio najveća razaranja u svojoj povijesti. U samo tri dana u listopadu 1378. godine ubijeno je 3000 Šibenčana. Ipak to je bila veličanstvena bitka koja Šibenčanima služi na ponos gdje su se hrabro suprotstavili znatno brojnijoj mletačkoj sili. I trideset godina nakon toga Šibenik je pružao otpor sve do 30. listopada 1412. godine kada je postignut sporazum o predaji grada Veneciji, iscrpljen dugotrajnom opsadom, glađu i bolestima (Livaković, 2002).

Od uspostave pa sve do kraja mletačke vlasti u Šibeniku je autonomno vijeće upravljalo unutarnjim poslovima grada, ali su izgubili najvažniju funkciju, a to je slobodan izbor kneza koji je bio na čelu grada, a njega je odabirala Venecija. U desetljećima mletačke vlasti grad je živio u teškim okolnostima zbog posljedica ratova te više požara i epidemija. U drugoj polovici 15. stoljeća šibensko područje počinje osjećati i posljedice turskih naleta kada se Turci zalijeću sve do gradskih zidina posebice nakon pada Bosne 1463. godine (Livaković, 2002).

Najteži i najveći napad Turaka se dogodio 1468. godine kad su mu nanijeli ogromne štete. Narednih pedesetak godina redali su se turski napadi koji su pustošili šire šibensko područje te u ropstvo odveli preko 70000 ljudi. Čak i u takvim uvjetima Šibenik raste. Razvija

se trgovina naročito pomorska, a izvozila su se vina i ulja. Razvija se poljoprivreda i proizvodnja soli, a 1448. godine izgrađeno je novo brodogradilište. Osim toga dolazi i do procvata graditeljstva. Dolaskom velikog majstora, kipara i graditelja Jurja Dalmatinca otvara se graditeljska radionica kroz koju je prošao i čuveni majstor Nikola Firentinac. Upravo u to doba započinje i izgradnja čuvene šibenske katedrale koja se gradila 105 godina (1431.-1536.). Zatim izgradnja gradske vijećnice najljepše u to doba u Dalmaciji. Gradi se središnja gradska vodooprema „četiri bunara“. U 15. stoljeću u Šibeniku također dolazi i do procvata humanizma te slikarstva (Livaković, 2002) .

Sljedeće stoljeće donosi nove opasnosti od turskih osvajača. Od 1540. do 1544. godine Mlečani na ulazu u šibenski kanal grade tvrđavu Sv. Nikole koja ja bila od velikog značaja za obranu grada od turskih napada u 16.om i 17.om stoljeću. Sve do 1540. godine Šibenik je uspješno odolijevao napadima turskih osvajača kada Mlečani zaključuju mir s Turcima. Razdoblje tridesetogodišnjeg mira je iskorišteno za sveopći napredak grada koji je najviše prosperirao upravo na proizvodnji i trgovinom soli. U to vrijeme Šibenik je bio najveći grad Dalmacije sa svojih 8200 stanovnika. Mir u Šibeniku je održan sve do kraja 16.og stoljeća tako da je grad jačao u svim segmentima (Livaković, 2002).

2.5. Kandijski rat i kuga

Šibenčani su postali svjesni da se uoči novog napada Turaka ne mogu samo osloniti na tvrđavu sv. Nikole te su se prionuli izgradnji novih utvrda Sv. Ivana i Barone. Već u listopadu 1646. godine Ibrahim – paša napada novu tvrđavu s 30000 vojnika, ali snažan otpor mletačke vojske i Šibenčana je rezultirao povlačenjem pašine vojske. Sljedeće godine je izabran Husein – paša Tekeli koji je dobro proučio položaj Šibenika i uočio da sa svojih 40000 vojnika treba napasti tvrđavu Sv. Ivana koju je smatrao ključ obrane grada, te tako 22.8. počinje opsada Šibenika. Obranu Šibenika je vodio barun Degenfeld, a u pomoć su pristigli guvernieri Posedarski i Scoti oba s 2000 pješaka. Mlečanima su naknadno pristigla i pojačanja. Ogromnu ulogu imale su i galije koje su ometale osmanske bitnice. Branitelji su svojom junačkom borbom uspjeli do sredine rujna iscrpiti turske snage te su bili prisiljeni na povlačenje pošto nikako nisu uspijevali probiti zidine (Vrandečić, 2013).

Mlečani su bili jako iscrpljeni, ali su uspjeli Osmanlijama slomiti njihovu ofenzivnu sposobnost. S četiri puta brojnijom i bolje opremljenijom vojskom nisu uspjeli osvojiti grad, te je tako uspostavljena vojna uravnoteženost u Dalmaciji. U obrani grada bilo je uključeno i čitavo vojno sposobno stanovništvo grada i okolice, čak 7000 ljudi (Livaković, 2002). Šibenik

je predstavljao Osmanlijama ogroman izazov jer je njegova strateška pozicija bila upravo ono što su željeli na Jadranu. Osmanije su imale plan da će Šibenik biti grad gdje će moći stajati par tisuća vojnika, u kojem će imati veliku logističku potporu. Preko rijeke Krke bi dovozili materijal za brodogradnju, a lokalne solane bi koristili i tako od njih imali veliku ekonomsku dobit, a najvažnije su već gotove utvrde koje bi im pružile zaštitu od mletačkih napada (Vrandečić, 2013).

Ono što nije uspjelo Osmanlijama 1647. godine za rukom je pošlo najopasnijem neprijatelju dvije godine poslije – kugi (Livaković, 2002). Kuga koja je izbila u lipnju te godine je najvjerojatnije posljedica toga što je stoka pasla nad grobovima ili zbog pljačkanja turske robe koja je već bila zaražena (Vrandečić, 2013). Epidemija kuge je često pogađala taj grad kroz povijest, prvi put 1348. godine kad je opustošila grad, zatim i po desetke puta u 15. i 16. stoljeću, no ni jedna nije bila tako opustošila i poharala grad kao kuga iz 1649. godine (Livaković, 2002).

Počelo je 8. lipnja kada je umro jedan težak u Varoši, no kuga strašno brzo proširila. U pola godine umrlo je 10000 ljudi u samom gradu i okolici, a nesreću je preživjelo svega 1000 ljudi i tako Šibenik od najvećeg grada u Dalmaciji ostaje skoro pust. Grad koji je bio središte života Dalmacije u 16. i prvoj polovici 17. stoljeća se nakon ove ugroze nije oporavio dva stoljeća (Livaković, 2002). Ipak kuga nije bila pošteđjela niti jednu stranu. Ogromne gubitke doživjele su i Osmanlije čije su trupe boravile u šibenskom zaleđu prema Drnišu. Naime, od 30000 vojnika koliko ih je tu boravilo samo jedna trećina je uspjela preživjeti tu strašnu bolest (Vrandečić, 2013). U jednom izvještaju iz 1669. stoji „ Grad plače, uzdiše i čami s preostalim siromašnim stanovnicima, koji nemaju drugo osim uspomene na nekadašnja sretnija vremena...” (Livaković, 2002: 38).

2.6. Slom mletačke vlasti i austrijska vladavina

Skoro stoljeće nakon, pred sami kraj mletačke vladavine broji preko 17000 stanovnika te se grad širi izvan zidina posebice u istočni dio poznat kao Varoš. U Šibenik doseljavaju ljudi iz okolice i tako jačaju socijalnu snagu šibenskih težaka, koji se okreću protiv građanskih i patricijskih zemljoposjednika (Livaković, 2002). Kako navodi Grubišić (1974) 4-stoljetna mletačka vladavina nije izmijenila hrvatski, šibenski i narodni karakter grada, a brojne i ogromne nevolje nisu pokolebale njegovu životnu snagu. Niti u jednom trenu Šibenik nije prestao da pokazuje zanimanje za intenzivni kulturni život.

Slom mletačke vlasti dogodio se 1797. godine u lipanjskim danima popraćen snažnim pokretom seljaka i pučana protiv malobrojnih zemljovlasnika i plemstva. Ugušen je u srpnju te godine dolaskom austrijske vojske. 8. srpnja 1797. godine Šibenik zakletvom šibenskog biskupa Spalatina prihvaća vlast ugarsko-hrvatskog kralja Franje II. I tako započinje austrijska vladavina koja će potrajati sve do 1918. godine (Livaković, 2002).

Šibenik se od 1797. do 1805. nalazio pod austrijskom vlašću. U tom periodu nova vlast uzdiže grad tako što se otvaraju nove škole, zdravstvene službe, pošumljavaju goleti te se radi na povezivanju Šibenika s Drnišem i Kninom. Ipak nova vlast gušila je želje stanovništva da se Dalmacija ujedini s Hrvatskom nakon sloma mletačke vlasti. Požunskim mirom 1806. godine čitava Dalmacija pada pod vlast Napoleona. Za vrijeme kratkotrajne sedmogodišnje vladavine Francuzi unaprjeđuju školstvo, sudstvo i cestovnu mrežu, a gradi se i prva bolnica. Ipak, stanovništvo nije bilo zadovoljno zbog nametnutih visokih poreza te blokade pomorske trgovine, stoga su s olakšanjem dočekali francusku kapitulaciju 1813. godine i povratak pod austrijsku vlast. Tako je počela i druga austrijska vladavina koja će ovaj put trajati preko sto godina (Livaković, 2002).

U razdoblju od 1813. do 1848. godine gospodarski i politički život u gradu ne napreduje. Svaka odluka dolazila je direktno iz Beča jer je Austrija centralistička i birokratska monarhija, pa je tako općinska autonomija bila samo na papiru. Stvari se počinju mijenjati 1848. godine kada Šibenčani dižu svoj glas u borbi za sjedinjenjem s Hrvatskom, ali utjecajni autonomaši u dosluhu s Bečom guše njihove težnje. Nakon Bachovog apsolutizma 1851. godine u Šibeniku je uveden i policijski režim u kojem su povlašteni položaj imali gospoda i činovnici (Livaković, 2002).

Nova prilika za jačanje nacionalnog pokreta javila se 1860. godine uvođenjem ustavnosti, stoga se osniva Narodna stranka koja se borila za sjedinjenje Dalmacije s ostatkom Hrvatske, te Autonomaska stranka koja je bila protivnik sjedinjavanja i svega hrvatskog. Oni su bili malobrojni, ali vrlo utjecajni, bogati i obrazovani te su na izborima cijelo desetljeće pobjeđivali. Šibenski narodni pokret jača 1866. godine kada se otvara Narodna slavjanska čitaonica. Narodnjaci su u narednom periodu ostvarivali uspjehe, a konačna pobjeda je ostvarena 15. siječnja 1873. godine kad je izabrana prva hrvatska općinska uprava s gradonačelnikom Antom Šupukom, što je značilo kraj za autonomaše, ispostaviti će se zauvijek. Razdoblje narednih 30 godine za vrijeme vladanja Ante Šupuka predstavlja razdoblje sveopćeg gospodarskog, prosvjetnog, kulturnog i društvenog razvoja (Livaković, 2002).

Najveći gospodarski događaj u šibenskoj tisućljetnoj povijesti dogodio se 28.8.1895. godine kada je izgrađena prva hrvatska hidrocentrala na rijeci Krki. Kada je puštena u pogon i kad je uspostavljen elektroenergetski sustav te večeri je zasjao prvi lampion gradske javne rasvjete koji svijetli i danas. Šibenik je imao javnu rasvjetu puno prije ostalih hrvatskih gradova pa čak i 7 godina prije Beča. Bio je to osnovni preduvjet za osnivanje prvo malih industrijskih pogona poput tvornice likera, sapuna, tjestenine, a potkraj stoljeća i velika tvornica elektroda i ferolegura. Sve više jača i vinogradarstvo šibenskih težaka. Popločavaju se gradske ulice, gradi se moderna kanalizacijska mreža, unaprjeđuje zdravstvena i vatrogasna služba, osnivaju se tiskare i nove škole, a od 1873. Godine u svim školama uveden je hrvatski jezik umjesto dotadašnjeg talijanskog (Livaković, 2002).

Na veliku žalost, krajem 19. stoljeća nije bila razvijena svijest o vrijednosti i značaju kulturne baštine pa je tako srušen veliki bastion "Sveta Katarina". Zbog gradnje kazališne zgrade porušena su najljepša gradska vrata na Poljani, zvana Varoška. Srušena je i kula Teodoševića koja se nalazila ispred portala katedrale, kao i gradske zidine i utvrde glavnih gradskih vrata na Poljani zbog uređenja gradskog perivoja. U to vrijeme srušeni su i gradski bedemi s kulama od kazališta do tvrđave sv. Mihovila (Livaković, 2002).

2.7. Šibenik u 20. stoljeću

Prvi svjetski rat u Šibeniku je dočekan s javnim antiaustrijskim raspoloženjem. Zabranjene su hrvatske novine, a jugoslavenski orijentirani političari bivaju uhićeni. Vlast je uvela strogi politički nadzor, a Šibenčane je novačila u imperijalistički rat. U gradu je u to vrijeme zavladao opća neimaština i glad, stoga je zavladao veliko oduševljenje stanovništva 1918. godine kad se rat, a i stogodišnja austrijska vladavina okončala. Radost Šibenčana pristupanjem Državi Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS), bit će kratkotrajna i samo prividna. Prije svega zbog talijanske okupacije koja je trajala 3 godine gdje su neuspješno pokušali provesti talijanizaciju grada, a potom zbog iznevjerenih nada i očekivanja stanovništva u Državi SHS. Umjesto obećane ravnopravnosti naroda unutar države uslijedilo je mračno razdoblje i potpuno gušenje hrvatskog identiteta. U sljedeća dva desetljeća razvitak Šibenika bio je spor i skroman, a u gradu su živjeli pretežito težaci, koji su zbog teškog pronalaženja posla, morali emigrirati u sjevernu ili južnu Ameriku (Livaković, 2002).

U jeku Drugog svjetskog rata 15. travnja 1941. godine u Šibenik ulaze talijanske trupe, okupiraju i preuzimaju vlast u gradu i okolici. Od samog početka okupator je vršio teror nad stanovništvom, provodio talijanizaciju i fašistički pokret. Šibenčani se tada organiziraju i

pridružuju antifašističkom pokretu. Fašisti odgovaraju nasiljem, uhićenjima i ubojstvima te nastavljaju tako sve do kapitulacije 1943. godine. Nakon talijanske kapitulacije Šibenik pripada NDH, ali stvarnu vlast preuzimaju nacističke postrojbe. U to vrijeme saveznici su nekoliko puta bombardirali grad i nanosili mu velike štete i gubitke. Najveće razaranje dogodilo se 13. prosinca 1943. godine, kada je smrtno nastradalo desetine građana te je do temelja srušena Gradska vijećnica koja se nalazi tik do katedrale sv. Jakova, a srušeno je i još nekoliko drugih objekata u gradskoj jezgri. Pri povlačenju, nacisti su za sobom uništili čitavu obalu, lučko postrojenje, željeznicu, industrijska postrojenja i vojne objekte. Konačno, 3. studenoga 1944. godine u grad ulaze antifašističke jedinice i protjeruju Nijemce (Livaković, 2002).

U Šibeniku nakon oslobođenja od okupatora započinje proces obnove, izgradnje i razvitka koji nije bio intenzivan i orijentiran prema potrebnim potencijalima. U razdoblju od 1945. do 1990. godine, Šibenik od težačkog grada postaje značajno industrijsko središte. Razvija se proizvodnja metala i metalurgija, pomorske privrede, vojna poduzeća za remonte, lučko-tranzitni promet, proizvodnja alkoholnih i bezalkoholnih pića. Sedamdesetih, a posebno osamdesetih godina prošlog stoljeća razvija se i turizam, te počinje izgradnja turističko-ugostiteljskih objekata u Šibeniku, ali i u okolnim mjestima turističkog potencijala. Grad se kroz svoju urbanističku aglomeraciju nakon Drugog svjetskog rata i više nego udvostručio te 1991. brojao 41.012 stanovnika (Livaković, 2002).

1990. godine Hrvatska napokon kroči putem suverenosti i neovisnosti. Velikosrpska politika organizira četnički terorizam te započinje rat s ciljem osvajanja hrvatskoj teritoriji i stvaranja "Velike Srbije" pod izlikom sačuvanja Jugoslavije. Na širem šibenskom području su se odvale prve odmazde hrvatskih Srba poznatije pod balvan revolucijom odnosno zaprječenje prometnica, što je za izravnu posljedicu imalo paralizu privredne proizvodnje. Situacija u šibenskom zaleđu posebice na području Skradina i Knina upozoravali su na potpuni rat s agresorom. Atmosfera rata počela se osjećati i u gradu stoga je 26. srpnja 1991. godine uslijedila prva veća mobilizacija pričuvnog sastava (Livaković, 2002). Zbog velikog broja vojnih objekata na području Šibenika, okolnih otoka, ali i zaleđa i okolice prema Drnišu, Šibenik je bio značajna i važna baza Jugoslavenske narodne armije (Šimac, 2001).

U jeku preuzimanja Žirja i zatvaranja kanala sv. Ante, policijskoj upravi Šibenika 15. rujna stižu informacije o brojnim kolonama srpskih pobunjenika, „martićevaca“ i armije iz smjera Knina, Drniša te Bribirskih Mostina, a istovremeno je uočeno nekoliko brodova bez svjetala na Kornatima. Istu večer krizni stožer dobiva upozorenje o napadu na sve strateški

važne pozicije u gradu. I tako počinje bitka za Šibenik, a dana 16. rujna 1991. u 17:57 sati oglasila se sirena za zračnu opasnost (Livaković, 1992). Agresor je napao s kopna, mora i iz zraka te je to bio prvi sveobuhvatni napad JNA u Domovinskom ratu. Prvog dana branitelji su na raspolaganju imali svega nekoliko topova i minobacača (Livaković, 2002). Već sljedeći dan Hrvatske snage, iako potkapacitirane, su uspjele osvojiti nekoliko vojnih objekata, među značajnijim vojno skladište Krušćica kod Rogoznice te osvojiti obalne baterije u Zečevu i na otocima Smokvici i Žirju (Livaković, 1992).

7 dana je trajala neprekidna opsada grada na koji je ispaljeno na stotine projektila i gdje su oštećeni važni spomenici kulture između kojih i katedrala sv. Jakova. Hrabri branitelji su odolijevali napadima ponajviše zahvaljujući sjajnim artiljercima sa Žirja, Zečeva i drugih punktova. Pogodili su čak 22 zrakoplova i 4 helikoptera, također uništeno je i 34 plovila. Jedan od najznačajnijih detalja bitke za Šibenik, pa čak i općenito Domovinskog rata se dogodio 21. rujna kada su četvorica branitelja u iznenadnom napadu aviona na Zečevo uspješno srušili dva zrakoplova i nastaje dobro poznati poklik „oba su pala“. Agresor je u rujanskoj bitci imao više žrtava dok je kod branitelja bilo 3 poginula vojnika i 7 civila. Bitka za Šibenik je bila od ogromne važnosti za čitavu Hrvatsku jer je tada obranjena južna Hrvatska. Da je Šibenik pao južna Hrvatska bi bila odsječena od ostatka države. 23.9. u 11:27 sati Šibenčani su pozvani da izađu iz svojih skloništa (Livaković, 2002).

3. Pojmovne determinante kulturne baštine

Pojam kulturne baštine obuhvaća široke značajke i gotovo nemoguće je utvrditi definiciju koja sadržava sve komponente kulturne baštine. Kulturnu baštinu definiramo kao dostignuća koja smo naslijedili od predaka u vidu jezika i književnosti, graditeljstva i likovne umjetnosti, kao i narodne umjetnosti, glazbe, kazališta, filma, znanosti te drugih područja koji čine kulturu (Marasović, 2001).

3.1. Pojam kulturne baštine

Pojam kulturne baštine od velike je važnosti zbog svoje mnogostrukosti koju sadrži na više razina. Kulturna baština se može definirati kao materijalna i nematerijalna zajednička bogatstva čovječanstva kroz svoje raznolikosti i posebnosti. Kulturna baština ne uključuje samo ono opipljive prirode, nego i ono što se ne može opipati (Jelinčić, 2008). Temeljno, nosilac je identiteta neke ljudske zajednice, a u isto vrijeme dokazuje i povijesni aspekt postojanja određenih zajednica ljudi na nekom prostoru. Obično ima i političku komponentu, stoga karakteristike određenih kulturnih dobara mogu se koristiti u svrhu političkih djelovanja, te je izričaj umjetničkog dometa (Mihajlović, 1990).

Kulturna baština nosi dah prošlog vremena, no u jednakoj mjeri i sadašnjosti. Spomeničke i prirodne cjeline svake države na svijetu od iznimne su vrijednosti za čitavo čovječanstvo. Ljudi ih pokušavaju na sve načine zaštititi, očuvati za nadolazeće generacije, te ih prezentirati i promovirati njihovu vrijednost. Zaštita kulturne baštine jedan je od važnijih čimbenika u prepoznavanju, definiranju i afirmaciji kulturnog identiteta neke zemlje (Mihajlović, 1990).

Nažalost, vrijednosti kulturne baštine uvijek su bile izložene raznim ljudskim i prirodnim nedaćama gdje su brojne kulturne vrijednosti zauvijek i nestale. Upravo zbog toga osniva se UNESCO, kao velika međunarodna koalicija koji ima za cilj očuvanje i zaštitu lokacija koje svojim prirodnim karakteristikama, povijesnom važnosti ili duhovnom znakovitosti nadmašuju sve granice i tako postaje zajednička ostavština cijelom čovječanstvu (Mihajlović, 1990).

3.2. Podjela kulturne baštine

Kulturna baština obuhvaća vrijednosti koje prenosimo iz generacije u generaciju. Sva dobra kulturne baštine sadrže svoje prepoznatljivosti i svoje posebnosti iz kultura u kojoj su ona nastala. „Kulturna baština se sastoji od pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja“ (Ministarstvo kulture i medija, 2022). Čovjekovu prisutnost u prostoru dokazujemo u arheološkim nalazištima i arheološkim zonama te krajolicima i njihovim dijelovima. Nematerijalna kulturna baština i pojava čovjekovog duhovnog izričaja u prošlosti te razne dokumentacije i bibliografske baštine i zgrade, odnosno prostori gdje su vječno pohranjene ili se izlažu kulturne vrijednosti i dobra te dokumentacija o njima. Vrijednost kulturne baštine prepoznajemo kao starosnu, povijesnu, kulturnu, umjetničku i autentičnu. Nepokretna kulturna baština s utvrđenim svojstvom kulturnog dobra sastoji se od pojedinačnih građevina, kulturno-povijesnih cjelina te krajolika (Ministarstvo kulture i medija, 2022).

3.2.1. Materijalna baština

„U materijalnu baštinu spadaju građevine, umjetnosti, prirodni resursi koji su se kroz povijest oblikovali, a uglavnom obuhvaćaju spomenike koje je čovjek svojim naporima napravio. Unatoč povijesnom značenju koje materijalna kulturna baština obuhvaća, ima i ulogu u obrazovanju stanovništva o kulturi i načinu života. U ovu skupinu spadaju i prirodne ljepote, koje naravno nisu djelo čovjeka, ali sadrže posebnosti koje je potreba zaštititi kako bi reducirali devastaciju takvih prirodnih resursa. Osnovna podjela materijalne baštine jest ona na pokretnu i nepokretnu materijalnu baštinu“ (Cattaneo, Trifoni, 2006: 9).

Prema Konvenciji o zaštiti svjetske prirodne i kulturne baštine iz 1972. godine, u materijalnu baštinu spadaju spomenici, skupine građevina i lokaliteti s povijesnom, estetskom, arheološkom, znanstvenom, etnološkom ili antropološkom vrijednošću. Definicija materijalne kulturne baštine proistječe iz nekoliko dijelova te se sastoji od:

- spomenika (arhitektonska i slikarska djela, spomeničko kiparstvo, natpisi, arheološke strukture, pećinske nastambe i elementi koji imaju osobitu vrijednost u znanstvenom, umjetničkom ili povijesnom aspektu).

- skupina građevina (pojedinačne ili uvezane građevine koje prema svojoj jedinstvenosti, arhitekturi te uklopljenosti u okolinu imaju značajnu vrijednost i važnost koja ističe njihovu posebnost sa znanstvenog, umjetničkog ili povijesnog aspekta)

- znamenita mjesta (mjesta na kojima je vidljiv utjecaj čovjeka, ali i ona mjesta na kojima su skupno djelovali i priroda i čovjek, te arheološka nalazišta s velikom vrijednošću) (Cattaneo, Trifoni, 2006).

3.2.2. Nematerijalna baština

“Nematerijalnu baštinu po svojoj definiciji predstavljaju običaji, vjerovanja, znanja, vještine, pojave duhovnog djelovanja koja se prenose s generacije na generaciju, a društva, grupe i pojedinci prihvaćaju je kao svoju baštinu. Očituje se naročito kroz: jezik, dijalekte, govore i preko usmene predaje ili izričaja; folklorno stvaralaštvo vezano uz glazbu, ples, predaju, igre, obrede, običaje, mitologije; tradicionalna umijeća i obrte; znanje i vještine povezanih s prirodom i svemirom. Također tu spadaju i kulturološki prostori gdje tradicionalne pučke vrijednosti nalazimo u većoj mjeri te mjesta na kojima su se pričale priče, održavali sajmovi, skupovi ili razne svetkovine” (Ministarstvo kulture i medija, 2022).

4. Elementi kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a

Grad Šibenik se može pohvaliti s titulom jedinog grada u Hrvatskoj s dvije znamenitosti koje se nalaze na UNESCO-vom popisu svjetske kulturne baštine, a to su katedrala sv. Jakova i tvrđava sv. Nikole.

4.1. Katedrala sv. Jakova

Katedrala sv. Jakova u Šibeniku najistaknutije je postignuće graditeljstva u 15. i 16. stoljeću na području Hrvatske. Jedna je od najpoznatijih građevina koju svrstavamo u okvir sakralne kulturne baštine grada Šibenika. Katedrala predstavlja poseban spomenik europske sakralne arhitekture i svakako spada u najznačajnije europske monumentalne katedrale. Osim što ima važno mjesto u odnosu s drugim europskim katedralama, iznimno je značajna i u odnosu na sve kršćanske crkve. Katedrala sv. Jakova konstatira se jednom od najvrjednijih i najljepših građevina, kako u Šibeniku, tako i u čitavoj Hrvatskoj. Zbog svoje neizmjerne vrijednosti i značaja za kulturnu baštinu Europe i Hrvatske, 2000. godine uvrštena je na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine i naslijeđa (Vukoja, 2015). Tijekom njene izgradnje izmjenjivali i isticali su se različiti stilovi, a to su gotički stil, gotičko-renesansni stil te renesansni stil. Prvotni stil gradnje bio je mletački gotički stil, a završetak je bio u toskansko renesansnom stilu. Također ovo je prva dovršena građevina sagrađena u renesansnom stilu nastala samo 20 godina poslije pojave renesanse u Toskani (TZ grada Šibenika, 2022).

Ideja o izgradnji velikog hrama u vidu katedrale pojavila se već u 13. stoljeću u razdoblju kada je Šibenik dobiva svoju biskupiju te status grada. Ipak odluka o gradnji katedrale donijeta je tek 1402. godine. Također je odlučeno i mjesto za novu katedralu, a to je pozicija stare stolne crkve sv. Jakova. Nakon prikupljenih prvih sredstava, počelo je skupljanje materijala za izgradnju katedrale. Upravo tad Šibenik je bio pod konstantnim napadima i borbama s Mlečanima, stoga je početak gradnje katedrale bio odgođen. Već nabavljeni materijal upotrebljen je za popravak gradskih bedema, te za osnaživanje dvije obrambene kule na ulazu u luku. Temeljni kamen za izgradnju katedrale postavljen je 9. travnja 1431. godine. Kao prvi graditelj katedrale u povijesnim dokumentima navodi se majstor Bonin iz Milana, a sudjelovali su još i mletački graditelji Francesco Giacomo, Antonio Busato i Lorenzo Pincino, koji su imali pomoć u vidu šibenskih klesarskih majstora Andrije Budčića i Grubiše Statčića iako se ne zna tko je napravio nacrt veličanstvene građevine (Matković, 2002).

U prvoj etapi gradnje sagrađena su tri zida do visine vijenca te su napravljena oba portala. Središnji portal predstavlja prikaz posljednjeg suda na kojem se nalaze 12 apostola jedan iznad drugog, a u sredini Isus Krist. Neke apostole je radio Bonin, a više njih kasnije je napravio Juraj Dalmatinac. Pobočni portal simbolizira ulazak u raj. U podnožju portala se nalaze dva lava stražara, iznad kojih se na bogato dekoriranim stupovima nalaze kipovi Adama i Eve, a još iznad njih i kipovi sv. Petra i sv. Jakova. Pragovi portala su prepuni malih lavova, zečeva, ptica, a neki vitki stupići imaju i medaljone s ljudskim glavama. Ipak Šibenčani nisu bili zadovoljni učinjenim od strane mletačkih majstora, stoga pronalaze novog majstora koji se 1441. godine nastanio sa svojom obitelji u Šibenik (Livaković, 2002).

Iste te godine izgradnju katedrale preuzima majstor Juraj, inače Zadrani, čije se obiteljsko prezime nigdje ne navodi. Uz ime Juraj stajalo je i ime njegovog oca – Matijin, što je bilo normalno kroz 15. stoljeće, a sam je uz svoje ime stavljao i “Dalmatinac”. Umjetničke vještine razvio je u Veneciji. Po dolasku 1441.godine u grad, Juraj je s gradskom vlašću potpisao ugovor na 6 godina. Prema sklopljenom ugovoru on po dužnosti postaje glavni majstor za izgradnju stolne crkve (Matković, 2002).

Početno je katedrala zamišljena u vidu jedinstvene crkve izdužena oblika. Na Jurajev prijedlog uvaženo je da se katedrala gradi u obliku križa te je došlo do izmjene nacrt crkve. Temperamentne osobnosti, Juraj unosi nove oblike i daje crkvi ljepši i bogatiji izgled (Matković, 2002). Juraj Dalmatinac je ostao zapamćen kao majstor cvjetne gotike i utemeljitelj prijelaznog gotičko-renesansnog stila duž Dalmacije. Uvodio je inovacije i tako izmjenio početni i osnovni koncept crkve što je pridonijelo njenoj monumentalnoj vrijednosti (TZ grada Šibenika, 2002). „Gradi najljepše dijelove katedrale poput: tri apside, stupove s kapitelima kojima se izdižu nosači kupole, potom ornamentalni vijenac u središnjoj lađi, sakristiju i krstionicu, te vijenac ljudskih glava što se redaju izvana oko triju apsida, lebdeće anđele na svodu u krstionici, te ukrase na vratima i školjkama krstionice“ (Livaković, 2002: 64).

Krstionicu (baptisterij) je Juraj Dalmatinac, uz pomoć Andrije Alešija, smjestio u južnom dijelu u prizemlje i ona zaslužuje posebnu pažnju. Stil kojim se izgradila ova krstionica jest zapravo jedinstvena i kreativna sinteza dvaju stilova, a to su kasna gotika i rana renesansa. U toj maloj okrugloj prostoriji se nalaze kipovi proroka, a je strop malkice savijen (Matković, 2002). Kako je prostor dosta mračan, majstor Juraj ga je osvijetlio tako što je probušio jednu od četiri semisferične lunete slikovitim gotičkim kamenim čipkama, te postavio simbole svjetlosti: sunce i mjesec. Nad kapitelima stavljeni su baldekini s kipovima proroka. Ružičasta kamena školjka koja se nalazi na sredini krstionice potporena je s tri mala puta koje je islesao

Andrija Aleši. Posebnost krstionice se očituje u mnoštvu kiparskih ukrasa, a najzastupljeniji motiv je ljudski lik, dok je strop ukrašen slikama anđela i Boga. Iznad krstionice u produžetku s južne strane sagrađena je sakristija od velikih kamenih blokova, a vez je tako napravljen da se stvara dojam monolitnosti (Livaković, 2002).

Juraj u Šibeniku otvara klesarsku školu, koju je već osnovao i u Splitu, Dubrovniku i Anconi. Na istočnom dijelu katedrale nalaze se tri polukružna izbočenja. Na mjestu na kojem se sjeverno izbočenje spaja s pobočnim zidom, nalaze se dva dječaka u čijim se rukama nalazi valovito savijeni gotički list na pilastru. Na list je napisan latinski natpis o gradnji katedrale, a u podno njihovih nogu stoji potpis umjetnika: Georgius Mathei Dalmaticus. Juraj je potpis u kamenu stavio 1443. godinu. Još jedan sastavni dio po čemu je ova katedrala jedinstvena i poznata su ikonografske inovacije. Na istočnoj i južnoj vanjskoj strani katedrale, na apsidama, malo iznad visine prolaznika, Juraj je dao isklesati niz kamenih glava. Nalaze se ukupno 74 glave od čega su 3 lavlje glave i 71 ljudska glava, a svaka glava je drugačija i predstavlja ljude iz toga vremena koji su živjeli i radili u Šibeniku te na Juraja ostavili dojam (Matković, 2002). Za njih se smatra da je to najbrojnija i najkvalitetnija galerija portreta koja je izložena u vidu javnog spomenika u okviru individualnog sakralnog objektu u Europi (TZ grada Šibenika, 2022). On je na zavidnoj razini uspio prikazati njihova raspoloženja i osjećaje i upravo zbog toga niz kamenih glava privlači punu pažnju posjetitelja katedrale (Livaković, 2002).

„Gradnju katedrale su ometale, a samim tim i usporile, brojne nedaće, a osobito nestašica novca. Prihodi od trgovine bili su umanjeni, dva puta je Šibenikom harala kuga, a pored svega i požar je uništio veći dio grada. Kako ne bi došlo do nestašice vode, izgrađena je velika cisterna takozvana Četiri bunara, stoga je izgradnja katedrale na nekoliko godina bila prekinuta. Juraj Dalmatinac je umro 1475. godine i tako nije uspio dovršiti svoje najveće djelo. Brojne građevine je Juraj Dalmatinac izgradio duž Jadrana, no ipak katedrala sv. Jakova je njegovo najznačajnije i najznamenitije djelo, stoga mu se Šibenik odužio njegovim spomenikom na trgu ispred katedrale, a taj spomenik je djelo našeg kipara Ivana Meštrovića” (Matković, 2002: 56).

Jedan kratak period radovi su bili nastavljeni bez glavnog majstora, čiju dužnost 1477. godine preuzima Nikola Firentinac, čiji je stil gradnje bio čista renesansa. On nastavlja gradnju katedrale prema nacrtima Jurja Dalmatinca te se orijentira na uređenje unutarnjeg prostora, a na temeljne stupove postavlja krov i kupolu. Polucilindrični, bačvasti krov pokriva srednju lađu, sačinjen je od 80 kamenih ploča, a njegova posebnost je u tome da katedrala nema potkrovlja nego postoji samo krov koji je vidljiv i izvana i iznutra. Šibenska katedrala diči se

originalnošću kupole, ne samo zbog izgleda već i zbog načina gradnje pod vodstvom Firentinca uz pomoć Bartola od Mestre, prema nacrtima Jurja Dalmatinca. Kupola se sastoji od četverouglaste osnove te stoji na četiri monolitna stupa, a proteže se 31 metar iznad površine kora. Na vrhu kupole može se vidjeti kip sv. Mihovila (Livaković, 2002).

Iako je Nikola Firentinac obnašao dužnost glavnog majstora skoro tri desetljeća, ni za njegova života katedrala nije dovršena. Firentinac je umro 1505. godine, a radovi na katedrali su završeni tek 1536. godine kad je izrađen veliki okrugli prozor na pročelju (Matković, 2002). Nakon Firentinca izgradnju su preuzeli mletački graditelji Bartol i Jakov iz Mestre i zadarski majstor Mestičević. Specifičnost katedrale jest ta da je u cijelosti sagrađena isključivo od bijelog kamena i mramora bez upotrebe vezivnog materijala, također prva je građevina u Europi izgrađena prema specifičnom principu utorenih ploča. Još jedna posebnost ove katedrale je ta da njezina izgradnja predstavlja jedinu građevinu kojoj vanjski volumen u cijelosti odgovara obliku unutrašnjih prostora. To je trobrodna bazilika 38 metara duga, 14 metara široka s visinom od 38 metara u vrhu kupole (TZ grada Šibenika, 2022).

„18. rujna 1991. u jeku velikosrpskog napada na Šibenik, u 9 sati i 58 minuta, zloglasni brod jugoslavenske mornarice uputio je dva projektila koja su zahvatila i oštetila kupolu katedrale, a rupa je bila promjera 35 cm. Tako su barbari bez uma nanijeli štetu građevini svjetskoga glasa, dragulj hrvatskog graditeljstva 15. i 16. stoljeća. Pukotina na kupoli katedrale kratkotrajno je prekrivena aluminijskim pločama i folijama. Oštećene kamene ploče na kupoli zamijenile su nove kamene ploče s Brača koje su isklesali brački klesari primitivnim ručnim alatom, koje su i nekad koristili stari majstori. Nakon što je završena montaža novih ploča, na vrh kupole stavljena je pozlaćena kamena kugla s kipom sv. Mihovila. Svi radovi su završili 14. ožujka 1997. godine“ (Matković, 2002: 57).

„Unutrašnjost katedrale je podijeljena na dva dijela: prednji dio za vjernike i stražnji dio u kojem se nalaze prezbiteriji, svetišta i dvije otvorene galerije. Prednji dio podijeljen je u tri lađe gdje se srednja ističe impresivnom visinom te polukružnim kamenim krovom. Stražnji dio se nalazi na povišenoj razini, a svojom arhitektonskom razvedenošću i snažnijom osvjetljenošću prevladava cijelom unutrašnjosti katedrale i tako ostavlja snažan utjecaj na posjetitelje“ (Šibenska biskupija, 2022). U katedrali se može pronaći i nekoliko grobnica šibenskih biskupa. S desne strane od glavnog ulaza počiva Juraj Šižgorić u kamenom sarkofagu, a na suprotnoj strani nalazi se sarkofag koji pripada biskupu Ivanu Štafiliću, dok kod polukružnog stubišta s desna je grobnica Mlečanina Callegarija, a s lijeve strane nalazi se grobnica biskupa Spingalore (Matković, 2002). Na pročelju katedrale možemo vidjeti okrugli

prozor na ružu odnosno rozetu s koncentričnim stupovima koji su uokvireni lovorovim vijencem. Rosetu je napravio Jakov iz Mestre 1536. godine, a manji prozor iznad ovog s lijepom dekoracijom je izradio Zadrani Ivan Mestičević. Na šibenskoj katedrali radilo je preko stotinu graditelja, suradnika i učenika Jurja Dalmatinca poteklih u njegovoj graditeljskoj radionici-školi te dvadesetak vrsnih umjetnika (kipara, slikara, duborezaca) (Livaković, 2002).

Akademski šibenski kipar Grgo Antunac je 1966. godine iz bronce napravio nove vratnice na zapadnom i sjevernom portalu katedrale koje donose doživljaj tradicije i suvremenosti, a stara drvena vrata bivaju zamijenjena. U kasetama novih vratnica Antunac prikazuje scene Starog zavjeta na pobočnim vratima te scene Novog zavjeta na središnjim vratima. Nove brončane kasetirane vratnice postavljene su i na krstionici, a to je djelo kipara Ante Starčevića. Prvi konzervatorski radovi obavljani su 1843. godine i trajali su 13 godina. Izvršeni su pod rukovodstvom šibenskog arhitekta Pavla Bionija, a pomagali su mu i inž. Wolfgang Pahler te Jakov Pasini sa svojim sinovima. Od 1854. godine rekonstrukciju je obavljao Petar Zen iz Venecije, koji je prema projektu Bionija slaže kupolu i svodove triju lađa. U to vrijeme napravljeni su i veći zahvati na kupoli, krovu srednje i pobočnih lađa, kamenoj plastici, na vijencu glava te na oba portala. Restauratorski i konzervatorski radovi na katedrali kontinuirano su obavljani i nakon Drugog svjetskog rata pa sve do danas (Livaković, 2002).

Slika br. 1 Katedrala sv. Jakova

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/lokacije/katedrala-sv-jakova/1.html#&gid=1&pid=12>, 16.8.2022.

Uvedene su neke inovativne atrakcije vezane za ovu katedralu, a jedna od najzanimljivijih je uvedena 2019. godine, a to je Interpretacijski centar katedrale koji se nalazi u staroj šibenskoj jezgri te je 200 metara udaljen od same katedrale. Ovaj centar na jednom mjestu objedinjuje bogatu povijest šibenske biskupije te je posebno zanimljiva turistima i svim posjetiteljima Šibenika. U ovom centru posjetitelji mogu na interesantan način istražiti priče o posebnostima izgradnje šibenske prvostolnice koje su prikazane preko likovnih postava te interpretacijskih elemenata (TZ grada Šibenika, 2022).

4.2. Tvrđava sv. Nikole

Tvrđava sv. Nikole je specifična renesansna građevina venecijanskog fortifikacijskog graditeljstva te ima posebno značenje za fortifikacijsko graditeljstvo istočne jadranske obale, ali i za cjelokupnu arhitekturu 16. stoljeća. Uz Šibensku katedralu i tvrđava sv. Nikole uvrštena na popis svjetske baštine UNESCO-a 2017. godine (Braut, Jurišić, Škevin, 2021).

Nakon što je Skradin pao pod vlast Turaka 1522. godine, Šibeniku je prijetila opasnost od novih napada, stoga su Šibenčani tražili od mletačke vlasti jače utvrđivanje grada s morske strane. Mlečani su zahtjev prihvatili, jer im je Šibenik bio važna strateška luka na istočnoj obali Jadrana, i odlučili izgraditi jaku utvrdu na ulazu u Kanal sv. Ante, na malenom otoku Ljuljevcu, gdje se u to doba nalazila crkvice i benediktinski samostan sv. Nikole. Od donošenja odluke do početka gradnje trebalo je čekati skoro dvadeset godina (Livaković, 2002).

„Jedini ulaz u Šibenski zaljev je moguć kroz Kanal sv. Ante, čija je dužina jednu milju te svojom dužinom omogućuje uspješnu obranu i apsolutnu kontrolu ulaska brodova. Tijekom 14. i 15. stoljeća prolaz kanalom kontrolirala su dvije Torette koje su bile izgrađene s obje strane kanala. Na tom mjestu, s jedne na drugu stranu kanala bio je postavljen lanac koji je onemogućavao ulazak nepoželjnih brodova u luku, a pogotovo noću“ (Livaković, 2002: 98). Po nacrtu Gian Girolama Sanmichelija, vojnog inženjera Venecije, 1540. godine počinje gradnja velebnе tvrđave sv. Nikole. Izgradnja ove tvrđave relativno kratko je trajala, 1544. godine bila je već djelomično izgrađena i već tad je dovoljno uspješno služila u obrani kanala od napadača, a tri godine poslije završavaju radovi.

Tvrđava je oduvijek bila priznata glede svoje jedinstvenosti i ljepote, no ipak se sumnjalo u njenu upotrebljivost ocijenivši kako joj nedostaje jača obrana prema kopnu. No u povijesnim spisima tvrđava je bila opisivana kao nova, snažna i neosvojiva utvrda trokutaste forme s tri glavne točke obrane, a to su kružna kula prema kanalu i dva polubastiona prema

kopnu (Braut, Jurišić, Škevin, 2021). Projektant Sanmichelli projektirao je ovu tvrđavu kao čvrstu i sigurnu utvrdu. Uspoređujući neke suvremene tvrđave građene na prostoru Mediterana s tvrđavom sv. Nikole zaključujemo da se na toj tvrđavi nalaze sva dostignuća vezanih za projektiranje i građenje fortifikacijskih objekata Cinquecenta. Neka graditeljska rješenja koja su vidljiva na njoj pojavljuju se među prvima u Europi. Jedno od takvih rješenja je i gradnja takozvanih kliješta koja su napravljena između polubastiona prema južnom dijelu tvrđave (Livaković, 2002).

Tvrđava sv. Nikole građena je na malom otočiću odnosno grebenu koji je okružen morem te je samo malim uskim prolazom spojen s kopnom. Trokutastog je oblika s tri obrambene točke. Tvrđava ima tri nivoa. Na razini mora nalazimo velike prostore koji su originalno bili jedinstveni bez pregradnih zidova koji su se tek kasnije nadogradili (Tvrđava kulture, 2022). Jugoistočni dio tvrđave, na terasi, sadržavao je velike cisterne za vodu, koje prema povijesnim izvorima nikada nisu presušile, a prema bunarskim krunama i kapeli na torionu nalazile su se zgrade za posadu tvrđave. U unutrašnjosti podno lukova, stajali su međusobno povezani kazamati, a na razini mora nalazi se polukružni prostor s većim brojem topovskih otvora (Livaković, 2002). „Dva topovska otvora koja gledaju na uvalu Škar poslije su se zatvorila te su služile kao samice. Između ovih prostora nalazio se i jedan skromniji trapezasti tlocrt. U nastavku ovog prostora nalazila su se spremišta za kišnicu. U debljini zidova topovskih otvora, prostor se ozračivao kroz ventilacijski sustav” (Livaković, 2002: 100). Ulazna vrata se nalaze na strani prema Šibeniku, a sporedna na dijelu povezanim s kopnom no njih danas više nema.

Ulazna vrata predstavljaju najvrjedniji arhitektonsko-skulptorski element na tvrđavi. Glavni portal isklesan stilom visoke renesanse gdje pronalazimo elemente rustike i klasične elemente te je to jedini arhitektonski ukras s vanjskog plašta tvrđave (Braut, Jurišić, Škevin, 2021). Sastojala su se od jednog lučnog otvora s dva polustupa s obje strane. „Polustupovi nisu monolitni već su načinjeni od osam kamenih segmenata, a dorskih su karakteristika. Vanjski polustup je pravokutan dok je unutarnji polukružan. Na kamenom luku vrata isklesan je kip sv. Nikole. Klesanje kamena bilo je povjereno hrvatskim majstorima Dujmu Rudičiću iz Splita te Frani Dismaniću iz Šibenika“ (Livaković, 2002: 100).

„Kroz manji hodnik ulazi se u tvrđavski hal čiji prostor je zasvođen i pravokutnog tlocrta. Na svodu se nalazi veći svjetlarnik koji omogućava više svjetla nego u prostorijama koje se nalaze na razini mora. Na zidu nasuprot ulaznih vrata nalaze se četiri grba isklesana u kamenu u čast duždu Petru Laudu, knezu i kapetanu Šibenika Jakovu Alvizu Venieru, prvom

kastelanu tvrđave Gasparu Moru. Sva tri grba su postavljeni u nizu dok se ispod njih nalazi grb kastelana tvrđave sv. Nikole iz 1584. godine, Domenika Lombarda“ (Ćuzela, 1992: 66). Na istom tom zidu nalazila su se i vratašca koja su vodila u sljedeću prostoriju koja se koristila kao tvrđavski zatvor (Ćuzela, 1992).

Od ulaznog dijela dolazi se na gornje područje tvrđave. Plato je, kao i čitava tvrđava, u trokutastoj formi s polukružnim gljivolikim dijelom sa sjeverne strane. Uz rubove terase nalaze se topovski otvori i grudobrani koji u cijelosti okružuju prostor terase (TZ grada Šibenika, 2022). Na terasi tvrđave danas se ne nalaze nikakvi objekti, a jedinstvena površina prekrivena je kamenim pločama, a po rubovima je okružena parapetom (Livaković, 2002).

“U 16. stoljeću na platou su bili sagrađeni prizemni objekti gdje je bila smještena posada, a na dijelu prema torionu nalazila se izgrađena crkva sv. Nikole. Objekti gdje je bila nastanjena posada smješteni su tako da slijede zidove tvrđave s topovskim otvorima. U 17. stoljeću tvrđava je dobila povišenja, što je promijenilo cjelokupni prostor tvrđave” (Ćuzela, 1992: 60). Tvrđava je izgrađena od velikih kamenih blokova, a povrh te kamene osnove zapravo cijeli plašt na torionu i bastionima prekriven je opekom s iznimkom kamenitih ulaznih vrata na istočnom dijelu tvrđave. Opeka se nabavljala i dovozila iz Venecije, a jedna od prednosti nad kamenom je ta što se u opeci bolje amortizira topovska kugla te njen udarac ne nanosi toliko štete koliko bi nanio kamenu (Ćuzela, 1992).

Tvrđava sv. Nikole je svoj početni oblik sačuvala sve do danas, premda je više puta na njoj bila pravljena rekonstrukcija zbog potrebe instaliranja velikih obrambenih topova, a naročito krajem 19. stoljeća kada ponovo biva rekonstruirana. Rekonstrukcija se odnosila naročito na gornji dio tvrđave. Početkom 19. stoljeća srušeni su prostori koji su bili u svrši smještaja posade. U kutku tvrđave pored polubastiona, koji su bili smješteni između bunarskih kruna, sagrađena je nadsvođena prostorija debelih zidova koja se koristila kao vojna baza (Livaković, 2002).

Potkraj 19. stoljeća, zbog instaliranja velikih obrambenih topova koji se pojavljuju nakon 1867. godine, dolazi do novih rekonstrukcijskih radova, a topovski otvori građeni su uz zapadni rub tvrđave. U 20. stoljeću tvrđava više nema vojni značaj stoga se na njoj nadograđuju neki drugi sadržaji. Na terasi tvrđave srušena je austrijska vojna baza, a sagrađena je signalna stanica u svrhu regulacije ulaza u šibenski kanal. Zadnji put tvrđava je bila rekonstruirana i konzervatorski zaštićena osamdesetih godina 20. stoljeća (Tvrđava kulture, 2022).

Slika br. 2 Tvrđava sv. Nikole

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/lokacije/tvrđava-sv-nikole/2.html#&gid=1&pid=8>, 16.8.2022.

5. Ostali elementi kulturne baštine grada Šibenika

Grad Šibenik obiluje materijalnim nepokretnim i pokretnim te nematerijalnim elementima kulturne baštine koji izgrađuju identitet grada Šibenika i njegovih stanovnika.

5.1. Kazalište

Tradicija kazališnog života kako u Šibeniku tako i u ostalim dalmatinskim gradovima traje dugo, još od srednjeg vijeka. Za potrebe kazališne predstave koristila se zgrada Kneževe palače, a poslije i bivše skladište soli te kuća na Dobriću. Još davne 1777. godine gradsko vijeće je odlučilo kako bi Šibenik trebao dobiti kazališnu zgradu te da treba biti podignuta u središtu grada. Nakon skoro sto godina, općinsko vijeće je 1863. godine tražilo od državne uprave da ustupe bedem i dio zidina na poljani za izgradnju kazališta, što je naposljetku i ugovoreno. (Livaković, 2002).

Prva prava kazališna zgrada u Šibeniku je izgrađena 1870. godine među prvima u Hrvatskoj. Izgrađena uz pomoć građana Šibenika i članova Društva šibenskog kazališta, njih 28 dioničara. U to vrijeme šibensko kazalište je slovalo za najljepšu i najveću kazališnu zgradu na Balkanu. Kapacitet kazališta bio je za 500 gledatelja (53 lože u tri reda, parter i galerija). Prva predstava bila je održana 29. siječnja 1870. godine prilikom svečanog otvorenja kazališta. Posebno su uređeni foaje i atrij. Za prekrasni strop kazališta zaslužan je Antun Zuccaro iz Trsta 1868. godine na kojem se nalazi alegorijska slika na kojoj su predstavljeni likovi znamenitih Šibenčana poput: Nikole Tommasea, Antuna Vrančića, Fausta Vrančića, Martina Kolunića – Rote, Adria Medulića. Ispod svake druge lože na prvom katu smješteni su medaljoni koji sadrže slike glasovitih talijanskih pjesnika i opernih skladatelja. Ima ih deset između koji se najviše ističu: Dantea Algihieri, Carlo Goldoni, Francesco Petrarca, Giuseppe Verdi i drugi (Matković, 2002).

Od 1929. do 1945. godine u kazališnoj zgradi bilo je i kino Balkan i tu su se izvodile i kino predstave. Za vrijeme rujanskog rata 20. rujna 1991. godine u jeku napada dio krova kazališne zgrade pogođen je granatom. Također, eksplozija je uzrokovala i oštećenje stabiliteta zgrade ovog vrijednog kulturnog spomenika. Zbog dugotrajne obnove, kazalište nije bilo u funkciji čak pet godina stoga je kazalište ponovo otvoreno tek krajem 2001. godine (Matković, 2002).

5.2. Gradska vijećnica

Malo nakon izgradnje katedrale sa sjeverne strane nasuprot nje na središnjem trgu u Šibeniku sagrađena je i Gradska vijećnica, u to doba najugledniji civili objekt u Šibeniku. Gradio ju je nepoznati umjetnik od 1533. do 1546. godine u stilu visoke renesanse. Mišljenje nekih povjesničara jest da je projektant Giangirolamo Sanmicheli iz Verone, no to nikad nije potvrđeno, a i visoka renesansa nije umjetnikov stil (Livaković, 2002).

Na njezinu pročelju ističu se polukružni lukovi naslonjenih na deset kamenih stupova iznad kojih se nalazi korniž s reljefima lavljih glava. Nad trijemom se također nalazi deset renesansnih stupova, s osam stupića balustrade između njih. U sredini vijećnice nalazi se balkon koji je ukrašen s cvjetićima i lavljim glavama. Na lijevoj strani vijećnice je zvonik sa zvonom da obavijesti plemiće da započinje vijećanje koje se održavalo u velikoj dvorani na katu (Matković, 2002).

U 19. stoljeću na nagovaranje talijanskog društva “Casino” kat vijećnice je renoviran na način da je izgrađen zid između stupova koji nose krov te je tako nestao autentičan izgled vijećnice. Za vrijeme Drugog svjetskog rata zgrada Gradske vijećnice pretrpjela je velika oštećenja Savezničkim bombardiranjem. Nakon završetka rata obnova je tekla prema očuvanim nacrtima i fotografijama kako bi povratili što izvorniji izgled (Livaković, 2002). Radove na obnovi vijećnice vodio je arhitekt Harold Bilinić, a počeli su 1947. godine i dovršeni 13 godina poslije. Na katu Gradske vijećnice i dalje stoji reprezentativna dvorana (Sebenico, 2022).

5.3. Kneževa palača

Pokraj katedrale, s južne strane gradskog trga, nalazi se i Kneževa palača s dvije kule. Građena je u 13. stoljeću i slovi za najbolje očuvani fortifikacijski objekt u srednjovjekovnom Šibeniku. Pročelje palače pruža pogled prema moru, dok na dijelu koji gleda prema sakristiji se nalaze jedna od sedam gradskih vrata, a do njih se nalazi kip Nikole Marcella koji je u to vrijeme bio gradski knez. Debeli zidovi kneževe palače bili su u svrsi obrambenih bedema grada (Livaković, 2002).

U Kneževoj palači okupljali su se ljudi iz vlasti, aristokracije i klera, a u njoj su stanovali gradski knez i kapetan. U gornjoj zgradi palače okupljalo se šibensko Veliko vijeće kojima je plača bila sjedište gradske uprave dok se nije izgradila vijećnica. Niz presvođenih prostorija u prizemlju koristile su se kao tamnice. Kneževa palača se dugo vremena koristila i kao sud gdje

je na gornjem katu knez donosio presude sve dok nije izgradila velebna zgrada suda izvan gradskih zidina (Matković, 2002).

Kneževa palača građena je od prostog kamena, a na istočnom dijelu od tesanca. U dvorištu palače su bila dva bunara s bogatom dekoracijom na krunama od zdenaca. Na zapadnom dijelu Kneževe palače nalazi se četverokutna kula sagrađena romaničkim stilom u 14. stoljeću, koja je više puta doživjela rekonstrukciju. Između dva prozora se nalazi veliki pamtljivi grb koji je pripadao Pietru Canalu koji je obnašao funkciju šibenskog kneza u dva navrata. Na jugoistočnoj strani smještena je manja poligonalna kula također iz 14. stoljeća. Ispod Kneževe palače s južne strane nalazi se glavni prolaz s obale u grad (nekadašnja gradska vrata). Na vratima se nalazi mali reljef sv. Mihovila, a s druge strane gotički luk. Ispred tog prolaza postavljena su dva topa iz doba turskih osvajanja. S unutarnje strane prolaza nalazila se ploča s natpisom u znak zahvale generalu Foscolu koji je vodio obranu Šibenika od Turaka 1647. godine, ali je ona u 19. stoljeću otučena u vrijeme francuske vladavine (Livaković, 2002).

Kneževa palača sada se koristi kao Muzej grada Šibenika, a zgrada je suvremeno uređena i prenamijenjena 1975. godine. U muzeju se čuvaju i proučavaju spomenička blaga Šibenika i njegove okolice od kamenog doba pa sve do danas. U muzeju se povremeno priređuju tematske izložbe, a u njemu se mogu vidjeti kamena oruđa, keramičke posude te primjeri starog nakita, starih listina, slika i drugo (Matković, 2002).

5.4. Biskupska palača

Uz katedralu s jugozapadne strane naslonjena je biskupska palača koja datira također iz 15. stoljeća. Predstavlja gotičko-renesansnu građevinu koja nije zadržala svoj originalni izgled. Na pročelju naglašena je gotička trifora na kojoj se nalazi grb biskupa Jurja Šižgorića te portal koje je djelo šibenskog majstora Andrije Budčića. Kroz portal se prelazi u dvorište u čijem središtu se nalazi bunar. Dvorištem prevladavaju arkade s ukusno uređenim kapitelima. Iznad njih nalazi se veliki kip sv. Mihovila, zaštitnika grada, ali i šibenske biskupije. Unutarnji portal kanaliranih pragova i ornamentalnih dovratka je bio otvoreni hodnik koji je spajao oba dijela biskupske palače (Livaković, 2002).

5.5. Središnji trg

Administrativno, političko i gospodarsko središte Šibenika u srednje vijeku bio je trg koji je kroz povijest mijenjao nazive od Komunalnog trga, Wilsonovog trga te naposljetku Trga

Republike Hrvatske. Na tom trgu se nalaze jedne od najpoznatijih građevina u Šibeniku: s morske strane Katedrala sv. Jakova, sa sjeverne Gradska vijećnica, s istočne mala lođa te s jugozapadne strane Kneževa palača. Stvaranje trga bilo je završeno sredinom 16. stoljeća. Ovaj trg se smatra jednim od najljepših trgova srednjeg vijeka južne Hrvatske, a njegove dimenzije i proporcije daju skladnu i zaokruženu cjelinu. Na ovom trgu odvijao se javni život grada Šibenika koji je služio za sve prigode (Livaković, 2002).

Osim već opisane Gradske vijećnice i Katedrale sv. Jakova, na istočnoj strani trga nalazi se mala renesansna lođa, koja je promijenila svoj prvotni izgled. Danas je ostao samo kameni portal te tri stupa s tri arkade. Središnji stup se koristio kao stup sramote jer su na njemu ostali ostatci željeza gdje su bili okovi. U prizemlju ovog objekta je 1764. godine otvorena prva kavana u gradu, a klijentela koja je tu zalazila i zabavljala se bila je uglavnom višeg sloja građana (Livaković, 2002).

5.6. Ostale palače

Palača Rosini je najstarije sačuvana palača u Šibeniku, a smještena je pored crkve sv. Barbare. Na toj palači primjetno je kako su Šibenčani slijedili tekovine gradnje majstora sa zapada. Na ulaznim vratima južne fasade primjetni su tragovi romaničkog stila, a na prvom katu se mogu vidjeti i romaničke bifore. Na ostalim višim katovima vidljivi su tragovi gotike, renesanse i baroka (Livaković, 2002).

Gotska palača slovi kao jedna od najbolje i najljepše očuvanih gotskih kuća, a nalazi se nasuprot samostana sv. Luce. Na pročelju palače nalaze se nesimetrično poredani stilizirani prozori koji gledaju na samostan. Svaki je za sebe jedna umjetnička cjelina odnosno jedna bifora. Na palači se nalaze još pet manjih i većih prozora te još jedan prozor sa strane gotičkog stila, šest kamenih viješalica te dvoje jednostavnih vrata (Livaković, 2002).

Interesantna građevina iz sredine 15. stoljeća, kad je u Šibeniku intenzivno djelovala graditeljsko-kiparska škola Jurja Dalmatinca, svakako je i palača Foscolo. Jedan dio palače je 1650. godine ustupljen za samostan franjevac sv. Lovre. Na palači se nalaze gotički prozori, ali su vidljivi renesansni reljefi koji odišu originalnošću i mističnošću. Na cijeloj palači može se vidjeti niz reljefa s prikazima ljudi, životinja pa čak i nekih mitskih bića (Dujmović, 1966).

5.7. Četiri bunara

Kao i u ostatku dalmatinskih gradova tako je i u srednjovjekovnom Šibeniku veliki problem predstavljala opskrba stanovništva pitkom vodom, a posebice za vrijeme sušnih dana. Tako je u 15. stoljeću, točnije 1446. godine došlo do prekida gradnje katedrale kako bi se sagradila velika cisterna u njenoj blizini. Na velikoj gradskoj cisterni možemo vidjeti četiri zdenca s bogato ukrašenim krunama, a nalazi se ispod palače Pellegrini. Gradnja cisterne gradila se pet godina te je dobila ime "Četiri bunara". Na otmjenim krunama vide se grbovi Mletačke republike i grada Šibenika, a djelo su suradnika Jurja Dalmatinca (Livaković, 2002).

Cisterna je građena uz gradski zid, a danas je ostao mali dio s vratima koja vode do kompleksa "Četiri bunara". Iznad vrata vidljive su umjetnine u vidu fresko slika iz 16. stoljeća. Dno cisterne nalazi se ispod razine mora. Unutarnji svodovi građeni su od opeke, a vanjski zidovi od kamena. Ova cisterna je građane Šibenika opskrbljivala vodom puna četiri stoljeća, sve do 1879. godine kad je dovodom pitke vode iz rijeke Krke u gradu otvoreno šest česmi. Nakon što cisterna nije više služila izvornoj svrsi, 1933. godine na njoj su napravljena vrata s morske strane kako bi mogla služiti u svrhu skloništa u slučaju zračnog napada ili bombardiranja (Livaković, 2002).

5.8. Fortifikacijski objekti

U važne povijesne znamenitosti u Šibeniku svakako ubrajamo i fortifikacijske objekte, a naročito tvrđave kao najznačajnije građevine staroga Šibenika. Naposljetku, Šibenik je i osnovan kao ilirska utvrda na strmoj uzvisini od 70 metara iznad mora. Grad Šibenik broji ukupno četiri tvrđave, od kojih su tri na kopnu, a tvrđava sv. Nikole, koja je prethodno opisana, se nalazi na moru. (Livaković, 2002).

5.8.1 Tvrđava sv. Mihovila

Tvrđava sv. Mihovila, danas se nalazi uz gradsko groblje sv. Ane, a prvi put u povijesnim izvorima se spominje u 11. stoljeću, točnije 1066. godine kao *Castrum san Michaelis*, u ispravi Petra Krešimira IV. te se iz nje, a kasnije i iz arheoloških nalaza zna da je tada postojao Castrum, no nije poznato koje veličine i oblika (Ćuzela, 2005). To je najstariji dio grada Šibenika i najstarija utvrda odnosno današnji Kaštel, a ime je dobila po malo crkvi koja se nalazila u njemu. Od izuzetnog je značenja za povijest Šibenika, njegov postanak, razvoj i širenje gradskog perimetra (Tvrđava sv. Mihovila, 2022). Sagrađena je zbog kontrole i obrane

ulaska brodova prema šibenskom zaljevu i kanjonu rijeke Krke, odakle se moglo doploviti do Skradina. 1089. godine kod ovog Kaštela, Stjepan II., se okrunio za kralja, a 1107. godine ga je posjetio i ugarsko-hrvatski kralj Koloman (Livaković, 2002).

Tvrđava sv. Mihovila nekoliko puta je bila razarana, ali i obnovljena u 15. stoljeću, pa se u njoj nalazila brojna posada. Nova velika nedaća se dogodila 1663. godine kad je zbog udara groma u barutanu tvrđave dobar dio nje i nastradao uz ljudske žrtve. Materijalna šteta je ubrzo popravljena, ali slična nevolja se ponovila 21. kolovoza 1752. godine, kada ponovo grom udara u arsenal tvrđave te zbog eksplozije stradava veliki dio tvrđave ali i grada gdje su brojne kuće izgorjele u požaru. Tvrđava je konačno popravljena 1761. godine. Najstariji dijelove tvrđave potječu iz 15. stoljeća, a izgleda je mijenjala najviše u 17. i 18. stoljeću zbog dvije razorne eksplozije kad je bila skoro potpuno uništena (Livaković, 2002).

Tvrđava je bila dodatno ojačana „dvostrukim bedemima“ koji su bili povezani s morskom obalom što je osiguravalo mogućnost opskrbe i bijega vojne posade u slučaju napada i bezizlazne situacije od strane neprijateljske vojske ili pobune građana. Gradnju ovih obrambenih elemenata uglavnom su zagovarali i pokretali gradski knezovi, koji su bili članovi mletačkih obitelji, a njima u čast sačuvani su njihovi grbovi koji se nalaze na zidovima tvrđave, a na sjevernom gradskom zidu uz tvrđavu sačuvana je kvadratna kula po imenu Madonna, izgrađena 1639. godine (Braut, Jurišić, Škevin, 2021).

Crkva je na tvrđavi postojala sve do 19. stoljeća kada je austrijska vojska ruši. Prema toj crkvi se i sama tvrđava počela nazivati tvrđavom sv. Mihovila. Kada se dogodila nesreća 1663. godine, stradala je i crkvica u njoj. Nakon njezina popravka sagrađen je kip sv. Ane pa su se tako i crkva i tvrđava nazivale sv. Anom (Kalauz, 1997).

Tvrđava sv. Mihovila daje karakterističnu sliku gradu, a najimpozantnija slika ovog famoznog fortifikacijskog objekta ostvaruje se pogledom s mora. Pored same tvrđave sa zapadne strane, s Vidilice pruža se prekrasni pogled na panoramu grada i slikovite susjedne otoke. Sa samih zidina moguć je pogled na sve četiri strane, odnosno na grandiozne tvrđave sv. Ivana i Barone te na samom ulazu u šibenski kanal – tvrđavu sv. Nikole (Grubišić, 1974). Pristupiti tvrđavi sv. Mihovila, koja se nalazi u samom središtu grada, se može sa sve četiri strane. Sa sjevera i istoka kroz otvore u podnožju zidina, s južne strane putem gradskog groblja sv. Ane te najatraktivniji pristup sa zapada iz Docca koji vodi kroz dvostruke bedeme (Livaković, 2002).

Krajem 20. stoljeća obavljena su detaljna arheološka istraživanja gdje je pronađeno mnoštvo kulturno – povijesnih elemenata iz perioda mletačke vladavine poput keramike, metala i stakla, a u istočnom dijelu tvrđave pronađena je keramika iz željeznog doba pretpovijesti, što dokazuje da su Hrvati nakon dolaska u ove krajeve podigli svoju utvrdu na mjestu gdje je nekad postojao gradinski punkt starih Ilira (Livaković, 2002).

“Do danas su u potpunosti očuvane četiri kule i jedna sa sjeverne te jedna s jugoistočne strane, koje su bile spojene sa zidinama. I zidine su uvelike očuvane, a interesantno je to da su dijelovi tvrđave, odnosno njezini nekadašnji obrambeni sustavi, jednim dijelom očuvani i razbacani po starome dijelu grada, tako danas postoji kula koja je u svrsi stambenog objekta, dok je zid Kneževe palače, smješten s morske strane, ustvari obrambeni zid dviju sačuvanih kula” (Livaković, 2002: 96). Danas tvrđava sv. Mihovila smatra se značajnom atrakcijom koja je puna potencijala. Nakon revitalizacije tvrđave koja je trajala dvije godine, ona je napokon dostupna posjetiteljima i pruža im novi sadržaj na pozornici koju su mnogi proglasili najljepšom na Jadranu. Pozornica ima preko tisuću sjedećih mjesta s kojih se pruža pogled na grad Šibenik i more (Šibenik info, 2022).

Simbolički je tvrđava sv. Mihovila snažno vezana za grad i to na nekoliko razina poglavito zato što su od zidova ove tvrđave nastali gradski bedemi koji su okruživali i nekoliko stoljeća branili Šibenik te da je sveti Mihovil po kome je tvrđava dobila ime oduvijek nazivan nebeskim zaštitnikom grada. Simbolička povezanost grada i tvrđave jasno su primjetne na najstarijem gradskom pečatu iz 13. stoljeća, a na njemu se nalazi prikaz arkandela kako bdi je i čuva nad zidinama grada (Glavaš, Pavić, 2016).

Tvrđava sv. Mihovila bila je polazište gradskih bedema. Prvi, stariji dvostruki bedem iz 13. i 14. stoljeća se spušta najstrmijom padinom prema moru. Služio je za potrebe povlačenja i prebacivanja u lađe. Zapadno od ovog napravljen je i drugi dvostruki bedem u jeku turskih napada, u 16. stoljeću. Od tvrđave sv. Mihovila preko Poljane sve do obale grad je bio zaštićen velikim zidinama i kulama, a njihovi ostatci se manjim dijelom razabiru (Livaković, 2002).

Šibenčani su tijekom druge polovice 19. stoljeća rušili fortifikacijske objekte kako bi stvorili mjesta za tržnicu, kazalište te gradski park. Također zbog boljeg povezivanja stare gradske jezgre s ostalim dijelovima grada, prvenstveno varoškog predjela. Nažalost, tada nisu imali svijesti o spomeničkoj vrijednosti fortifikacijskih objekata koje bi danas sasvim sigurno Šibeniku dale dimenziju više (Grubišić, 1974).

Slika br. 3 Tvrđava sv. Mihovila

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/lokacije/tvrđava-sv-mihovila/4.html#&gid=1&pid=5>, 16.8.2022.

5.8.2. Tvrđava sv. Ivana

Iznad Šibenika sa sjeverne strane grada nalazi se brdo sv. Ivana, a smatra da je na tom brdu nekada bila izgrađena mala srednjovjekovna crkva sv. Ivana, ali njeno postojanje unatoč arheološkim istraživanjima još sa sigurnošću nije potvrđeno. Šibenčani su, predvođeni domaćim majstorom Nikolom Kandilom, od Mlečana zahtijevali odobrenje za gradnju tvrđave u svrhu obrane od turskih napada i pogibelji koja je prijetila. Generalni providur Dalmacije Leonardo Foscolo protivio se toj ideji. 1644. godine Ferdinand Scotto izrađuje prvi nacrt tvrđave, ali nije bio prihvaćen. Drugi nacrt izrađuje glasoviti inženjer i franjevac Antun Leni iz Genove te njegov nacrt biva prihvaćen (Livaković, 2002).

Izgradnja tvrđave započela je 1. kolovoza 1646. godine na brdu sv. Ivana pod vodstvom kneza Ferdinanda Scotta koji je bio zapovjednik mletačke vojske pa je zbog toga tvrđava građena po uzoru vojne arhitekture. Tadašnji šibenski biskup javno blagoslovio postavljanje kamena temeljca. Riječ je o kompleksnom fortifikacijskom spomeniku koji se nekoliko prvih desetljeća par puta širio i adaptirao, a ti se radovi mogu podijeliti na tri glavne faze: vrijeme napada na Šibenik između 1646. i 1647. godine, vrijeme raznih adaptacija koje su se događale

od 1648. do 1649. godine te vrijeme oblikovanja vanjskih utvrđenja do 1664. godine (Ćuzela, 2005).

Zidine tvrđave bile su podignute u roku dva mjeseca. Ova velebna građevina je zvjezdastog oblika s visokim zidanim nasipom odnosno kliještima ka sjeveru. U sklopu tvrđave nalazila se cisterna, barutana te objekti za stanovanje vojnika ili za pohranu vojne opreme. U izgradnji tvrđave svoj obol su dali i brojni građani. Zahvaljujući tvrđavi sv. Ivana grad je uspješno obranjen od napada 20000 turskih janjičara u krvavim bitkama koje su trajale mjesec dana, točnije od 17. kolovoza do 16. rujna 1647. godine (Livaković, 2002).

Slika br. 4 Tvrđava sv. Ivana

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/lokacije/tvrđava-sv-ivana/5.html#&gid=1&pid=13>, 17.8.2022.

5.8.3. Tvrđava Barone

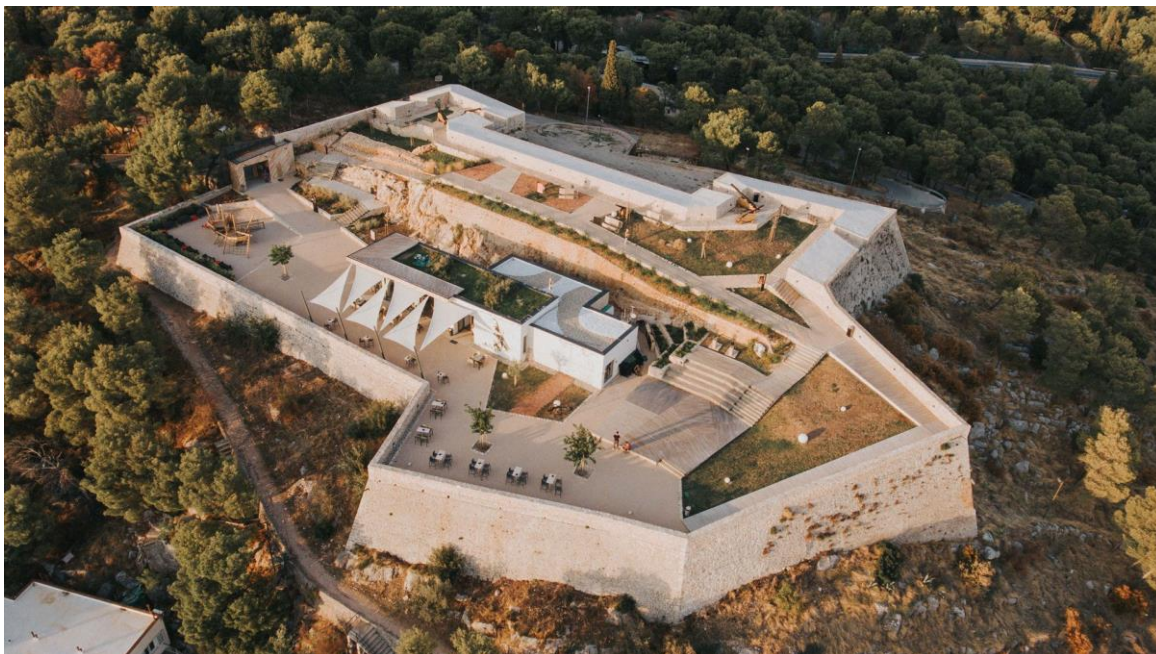
Tvrđava Barone, poznata još i kao tvrđava Šubićevac, nalazi se jugoistočno od tvrđave sv. Ivana, a sjeverno od stare gradske jezgre. Smještena je na 80 metara visokom brežuljku Vidakuši koje je dobilo ime prema maloj crkvi sv. Vida koja se tu nalazila. Izgrađena je 1646. godine s ciljem obrane od Turaka pod imenom „Forte Barone Degenfeld“. On je bio njemački vojskovođa u mletačkoj vojsci koji je zapovijedao obranom Šibenika 1647. godine (Livaković, 2002). Gradnja ove tvrđave uslijedila je nakon izgradnje tvrđave sv. Ivana, a trajala je svega

dva mjeseca te je izgrađena u rekordnom roku. U početku je imala naziv *ridotto* koji je imao značenje manje utvrde koja još nema status tvrđave (Grubišić, 1974).

U početku nije bila posebno uređena, a i bila je manjeg obujma. Status tvrđave je dobila u vrijeme providura Antuna Bernarda koji je 1659. godine proširio i restaurirao te je tako poprimila svoj današnji oblik (Livaković, 2002). Razlog zbog kojeg je napredovala u tvrđavu je njen iznimno povoljni strateški položaj. Nažalost nema pouzdanih informacija o autoru nacrtu izrađenih za ovu tvrđavu, ali postoje neke pretpostavke da je autor nacrtu fra Antun Leni, koji je osmislio nacrt i za tvrđavu sv. Ivana te je tvrđava izgrađena *terrapien* tehnikom baš kao i tvrđava sv. Ivana (Grubišić, 1974).

Tvrđava Barone specifična je po tome što je izgrađena u obliku zvijezde. Na sjeveroistoku su se nalazila dva polubastiona spojena kurtinom. Smješteni su na tom mjestu jer se nalaze na uzvišenijem dijelu odakle je obrana tvrđave bila uvelike lakša. Topništvo je bilo smješteno na polubastionima, a istovremeno je moglo obuhvatiti prostor unutar kliješta i tako pucati udaljena brda i mjesta do kojih bi prodrla neprijateljska vojska. Na jugozapadnom, odnosno nižem dijelu tvrđave nalazili su se objekti u kojima su stanovali vojnici i objekti za skladištenje vojne opreme. Moglo bi se reći da su tvrđava sv. Ivana i tvrđava Barone „surađivale“ u obrani grada od turskih napadača (Grubišić, 1974).

Slika br. 5 Tvrđava Barone

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/lokacije/tvr-ava-barone/6.html#&gid=1&pid=1>,
17.8.2022.

„Budući da je tvrđava Barone obnovljena i tako ispričane povijesne priče o njenom nastanku, donijeta je odluka da službeni naziv tvrđave bude Barone, kako su je Šibenčani nazivali sve od 1647. godine i uspješne obrane Šibenika od turskih napada. Problem s nazivom dogodio se početkom 20. stoljeća točnije 1912. godine kad je gradsko vijeće Šibenika kupilo tvrđavu i cjelokupno okolno područje te nazivaju taj dio grada Šubićevac u čast stare hrvatske plemićke obitelji Šubić. Tvrđava Barone manje je površine od tvrđave sv. Ivana, ali je znatno pristupačnija za posjetitelje. Sa zidina tvrđave pruža se pogled na stari grad, šibenski Kanal sv. Ante i otoke šibenskog arhipelaga“ (Livaković, 2002: 101).

5.9. Sakralni objekti

Brojni umjetnici, graditelji, kipari i slikari, koji su živjeli i radili u Šibeniku od 14. do 17. stoljeća ostavili su iza sebe djela iznimnog dometa, a posebice u sakralnim objektima koji su raštrkani po čitavom gradu. Osim velebne katedrale u Šibeniku je kroz kasni srednji vijek bilo otvoreno još devetnaest crkava, te šest samostana. Kasnije se izgradilo još sedam crkava. Šibenik i okolica imaju brojne sakralne objekte, što govori o snažnoj privrženosti Šibenčana katoličkoj vjeri (Livaković, 2002).

Crkva sv. Krševana predstavlja najstariji je sačuvani sakralni objekt u Šibeniku. Njena gradnja započela je u 11. stoljeću, a posvećena je 1200. godine. Nalazila se izvan gradskih zidina te je služila kao utočište protjeranim stanovnicima Biograda 1125. godine. Crkva je prepoznatljiva po svojoj romaničkoj arhitekturi, dok su sakralni i svjetovni objekti iz tog vremena nestali tokom burne šibenske prošlosti uslijed ratova, požara i eksplozija. Tijekom prošlosti ova crkva je bila izmjenjivana, posebice u unutrašnjosti, a posljednji put restaurirana je sedamdesetih godina prošlog stoljeća te se u njoj priređuju razne izložbe i manifestacije. Uz jugozapadni zid crkve nalazi se najstarije poznato zvono u Hrvatskoj koje je izrađeno 1266. godine. Pronašli su ga šibenski spužvari kod otoka Silbe i dopremili u Šibenik (Livaković, 2002). U Drugom svjetskom ratu ova je crkva teško nastradala, a nakon restauracije je postala dijelom izložbenog prostora Muzeja grada Šibenika te danas nosi ime galerija sv. Krševana (TZ grada Šibenika, 2022).

Kada je spomen o Jurju Dalmatincu nužno je naglasiti važnost crkve sv. Grgura koja spada u najstarije sakralne objekte. Smještena je u najstarijoj šibenskoj ulici koja nosi ime po znamenitom graditelju Jurju Dalmatincu jer je tu stanovao. Crkva sv. Grgura je romaničko-gotičkih stilskih obilježja (TZ grada Šibenika, 2022). Ispred središnjeg ulaza u crkvu nalazi se mali atrij, što je u Šibeniku rijetkost. Glavni oltar je bio središte velikog poliptiha, djela

Šibenčanina Nikole Vladanova, koji se danas čuva unutar muzeja crkvene umjetnosti u crkvi sv. Barbare. Najstarije zvono iz neke šibenske crkve potječe upravo iz crkve sv. Grgura, a datira iz 1383. godine. Ova crkvića već duže vrijeme nije u funkciji, ali u njoj se održavaju tematske izložbe pod imenom „Juraj Dalmatinac i njegovo djelo izvan Šibenika”(Livaković, 2002).

Crkva sv. Barbare građena je u obliku jednobrodne građevine u stilu kasne gotike. Gradnja ove crkve započela je 1400. godine, na prilazu velikom trgu u blizini katedrale. Jedno od njenih glavnih obilježja je skulptura sv. Nikole koja se nalazi iznad glavnih vrata pročelja. Tu skulpturu je izradio talijanski majstor po imenu Bonino porijeklom iz Milana. Na istom pročelju nalazi se i velika i okrugla kamena ploča koja je bila u svrsi sata. Sjeverni zid crkve ukrašen je još jednim gotičkim obilježjem, a riječ je o gotičkom prozoru u čijem je donjem dijelu smještena gotička niša nepoznatog majstora. To je prikaz Bogorodice na prijestolju s djetetom u naručju dok pokraj nje u klečećem položaju se nalazi lik liječnika Marka, koji je 1419. godine dao napraviti ovaj reljef u vidu zavjetnog dara. Ovo je jedinstveni i kulturno značajni primjer srednjovjekovnog reljefnog prikaza liječnika s ove strane Jadrana. U okviru crkve sv. Barbare smješten je i crkveni muzej u kojem su izložena najznačajnija umjetnička djela iz razdoblja od 14. do 17. stoljeća (TZ grada Šibenika, 2022).

Crkva sv. Ivana koja je izgrađena u 15. stoljeću također je građena u stilu gotike i renesanse te se do 17. stoljeća zvala crkva sv. Trojstva. Pogled na ovu crkvu najviše plijeni stepenište ukrašeno basreljefom koje se nalazi uz južni dio crkve, a djelo je značajnoga šibenskoga graditelja Ivan Pribislavića. Osim stubišta posebno je zanimljiv i kameni lik lava pognute glave, koji se odmara na gotičkom stupu. Iznimno značajan je i renesansni prozor na podnožju zvonika, a radi o djelu čuvenog Nikole Firentinca. Iznad spomenutog prozora vidi se reljef s janjetom, a ispod prozora nalazi se raskriljeni anđeo. Ovakvi su reljefi iznimno važni značajni jer predstavljaju remek-djela dalmatinskoga srednjovjekovnog graditeljstva. Zanimljivo je kako lijepo stilizirani zvonik crkve sv. Ivana nikad nije dovršen. Na zvonik je 1648. godine ugrađen turski sat s jednom kazaljkom koji je donijet iz Drniša (TZ grada Šibenika, 2022).

Crkva i samostan sv. Frane sagrađeni su na rubnom dijelu stare gradske jezgre u drugoj polovici 14. stoljeća. No, već je i prije postojao samostan sv. Frane koji je bio smješten izvan gradskih bedema. Njega su Šibenčani srušili 1320. godine u strahu od napada Mladena II. Šubića na njihov grad, te da ne zauzme taj objekt tik do gradskih zidina (Livaković, 2002). Crkva sv. Frane spada u značajnije crkve u Šibeniku iz mnogih razloga kao što su poveznica s Nikolom Tavličem, njen povijesni značaj te brojni povijesni spisi i arhivi. Crkve je izgrađena

u drugoj polovici 14. stoljeća u obliku prostrane, jednobrodne građevine bez arhitektonskih dekorativnih elemenata te je čitava od kamena u čistom i jednostavnom gotičkom stilu (TZ grada Šibenika, 2022). Također, i pročelje je napravljeno u jednostavnoj formi, a iznad ulaznih vrata se nalazi okrugli prozor odnosno rozeta, te luneta fresko slike pored koje stoji natpis: *Hrvatsko nacionalno svetište Nikole Tavelića*, prvog hrvatskog sveca, Šibenčanina koji je kanoniziran 21. lipnja 1970. godine (Livaković, 2002).

U crkvi se danas nalazi ukupno devet oltara od kojih su četiri izgrađena od drveta, a ostali oltari su izgrađeni od kamena ili mramora. Osobito je naglašen veliki, mramorni, središnji oltar s križem iz 15. stoljeća čije je porijeklo iz Bribira odakle je i donesen 1523. godine nakon što je Bribir pao u ruke Turcima. U crkvi se nalazi još i dragocjeno gotičko raspelo koje se nalazi upravo iznad spomenutog oltara (Livaković, 2002). U 15. stoljeću sa sjeverne strane dograđena kapela sv. Križa, a preuređen je i prezbiterij sa svetištem. Jedinstvenost crkve nalazi se i u tome što su u kapeli sv. Križa smještene orgulje koje se tamo nalaze od 1762. godine, a napravio ih je cijenjeni izrađivač tih instrumenata Petar Nakić. Na tim orguljama i danas najbolji svjetski orguljaši sviraju, što govori o tome koliko su dobro očuvane (TZ grada Šibenika, 2022).

S južne strane crkve nalazi se samostan koji potječe još iz 14. stoljeća. Svi objekti u samostanu, a ujedno i crkva, nisu građeni u isto vrijeme stoga nemaju dojam jedinstvenosti. Temeljita restauracija obavljena je nakon eksplozije barutane na tvrđavi sv. Mihovila kad je stradao i veliki dio samostana (Livaković, 2002). Samostan sv. Frane predstavlja veliku riznicu bogate kulturno, povijesne, spomeničke baštine grada Šibenika. Osobito se ističe samostanska knjižnica s jednom od najvećih zbirki inkunabula. U njoj se nalazi 140 inkunabula te zbirka 144 rukopisnih kodeksa, a najstariji datira iz 11. stoljeća. Od enormne vrijednosti, u knjižnici se nalazi takozvana "Šibenska molitva" iz 1347. godine pronađena u jednom kodeksu. To je najstariji hrvatski jezični i književni spomenik pisan latinicom. Za crkvu sv. Frane može se reći da je povijesno najznačajnija crkva grada Šibenika (TZ grada Šibenika, 2022).

U jugoistočnom dijelu gradskih bedema uz središnju kulu Sv. Frane postojala su i gradska vrata pod nazivom Porta del campanile. (TZ grada Šibenika, 2022). Crkva sv. Frane je skupa sa svojim zvonikom i oltarom tada bila sastavni dio gradskih zidina. U sklopu dvorišta crkve sv. Frane nalazila se i crkva sv. Mihovila te niz kuća koje su pripadale obitelji Tavelić odakle je porijeklo blaženom Nikoli Taveliću zbog kojeg su hrvatski biskupi crkvu sv. Mihovila proglasili za „Prvo i glavno hrvatsko nacionalno svetište sv. Nikole Tavelića“. U sklopu ovog svetišta nalazi se crkva, samostan, muzej, galerija i vrtna knjižnica, a svetište se nalazi pod zaštitom Ministarstva kulture. Posjećeno je brojnim hodočasnicima i turistima

prilikom posjeta Šibeniku. U povijesnim arhivima više puta se može vidjeti prezime Tavelić, što govori o dugoj povijesti svećeve obitelji (Patafta, 2017).

Dolac se ističe s ranobaroknom crkvom sv. Križa s jedinstvenim zvonikom, a nalazi se iznad skučenih ulica nabijenih kamenim kućama. Gradnja ove crkve započela je u 15. stoljeću nakon legende o čudesnom križu koji je doplovio iz Prukljana, a njegovi dijelovi se i danas nalaze u crkvi. Izgradnja crkve je potaknuta na inicijativu bratovštine sv. Marka, a u izgradnji su pomagali i građani jer su bili ponosni na svoj dolački križ. Čitava je u bijelom klesanom kamenu, a pogled plijeni i velika renesansna raskošna rozeta na kojoj se nalazi dvanaest medaljona dvanaestorice apostola. Unutrašnjost crkve je vrlo prostrana u kojoj se nalaze tri kapele s tri oltara (Livaković, 2002). Osim orgulja koje se tu nalaze još od 1776. godine, u crkvi se nalaze i srebrni relikvijari kao što su kandelabri, ukrasni anđelčići te bratimska matrikula s urešenom prvom stranicom (Devetak, 1983).

Na obali u 17. stoljeću izgrađena je mala barokna crkvica sv. Nikole, a pripadala je bratovštini pomoraca i brodograditelja. Ističe se lijepo pročelje s baroknim zvonikom koje je podignuto 1672. godine. Unutrašnjost crkve je skromnog izgleda, a zanimljiv je kasetirani strop s tridesetak slika, grbova i portreta šibenskih obitelji (TZ grada Šibenika, 2022). U crkvi sv. Nikole se nalaze najstarije hrvatske orgulje izgrađene 1640. godine, ali od materijala skoro sto godina starijim te su jedine s renesansnim zvukom. U crkvi se nalazi grobnica graditelja i klesara Šibenčanina Antuna Nogulovića koju je sam izgradio (Livaković, 2002).

Iznimnu sakralnu znamenitost predstavljaju, podno tvrđave sv. Mihovila, i crkva sv. Lovre te franjevački samostan koji se dijelom nalazi u gotičkoj palači Foscolo. Upravo u njoj su se skrili franjevci koji su morali napustiti otok Visovac pred opasnošću od Turaka, te im 1648. godine biva poklonjena (TZ grada Šibenika, 2022). Neposredno pored palače na strmoj klisuri, franjevci su u drugoj polovici 17. stoljeća podigli crkvu u čast sv. Lovri mučeniku, a još ranije i samostan, a zemlju za širenje su im ustupili i gradski moćnici (Livaković, 2002). Na pročelju crkve može se vidjeti profilirani portal s oskudnim baroknim nadvratnikom iznad kojeg se nalazi okrugli prozor. U crkvi se ističu barokni oltari te strop na kojem je oslikana scena Posljednjeg suda. Također u crkvi je smještena i manja skulptura sv. Lovre iz 1720 godine. Pod pročeljem crkve u malom dvorištu, u dubini sjeverne stijene, 1926. godine uređena je spilja Gospe Lurdske (TZ grada Šibenika, 2022).

U blizini crkve smješten je franjevački samostan iz 1650. godine s glavnom zgradom Foscolovom palačom. Upravo taj kompleks slovi za najljepši primjerak šibenskog reprezentativnog stambenog graditeljstva iz doba cvjetne gotike koju je štovao Juraj

Dalmatinac. Unutar samostana nalaze se brojne kulturne vrijednosti poput bogate knjižnice, arhiva s devet inkunabula i velikim brojem rukopisa, vrijedan je i kalež koji je bio dar maršala Marmonta te vrijedna pinakoteka s 38 slika (Livaković, 2002).

U blizini samostana sv. Lovre s istočne strane smješten je samostan benediktinki građen početkom 17. stoljeća s malom crkvom sv. Luce. Za gradnju njihovog samostana restaurirane i prenamijenjene su kuće oko crkve sv. Luce te sv. Modesta i sv. Vida koje se nalaze u najstarijem šibenskom predjelu zvan Gorica. Restauracija je završila 1639. godine, a otvorenje samostana je bilo na blagdan sv. Lucije iste te godine kada u njega useljavaju redovnice koje su dale zavjet do kraja života sv. Benediktu. U samostanu se nalazi vrijedni umjetnički materijali koji su čuvani u maloj zbirci, a vrijedni su i grbovi na fasadi samostana. U zbirci važnih eksponata mogu se vidjeti raspela, kaleži i slike. Najistaknutije je drveno gotičko slikano raspelo koje datira iz 15. stoljeća s baroknim okvirom, uz još jedno istaknuto raspelo na kojem se nalazi razapeti Isus Krist (Livaković, 2002).

Osim izgradnje crkve sv. Ivana, Nikola Firentinac i njegovi učenici izgradili su i Novu crkvu koja simbolizira renesansni hram. Nova crkva je naslonjena na tad već izgrađenu bratimsku dvoranu s gotičkim prozorima, renesansnim portalom te renesansnim kamenim reljefima na zvoniku. Unutrašnjost crkve je posebna po najstarijem kasetiranom i oslikanom drvenom stropu u Dalmaciji. Također crkva je ukrašena brojnim freskama koje su rijetki primjerci sačuvanih freski iz tog razdoblja u Dalmaciji. U donjem dijelu zvonika uklesan je umjetnički bareljef Kristovo skidanje s križa, odnosno njegovo polaganje u grob, a autor ovog djela je Nikola Firentinac. (Livaković, 2002).

U blizini crkve sv. Ivana nalazi se ranobarokna crkva iz 17. stoljeća – sv. Duha, a podignuta je na mjestu gdje se nekad nalazila romanička crkva koja je izgorjela u požaru 1458. godine. Gradnja ove crkve spada u razdoblje baroka, ali po načinu izgradnje i stilu nema karakteristika čak ni ranog baroka. Štoviše, pročelje s polukružnim zabatom oslanja se na renesansna rješenja. Na pročelju se nalazi bogata rozeta koja ima dekorativnu funkciju kao i zabat. Na portalu se nalaze medaljoni, a nalazi se između pravokutnih prozora (Livaković, 2002).

Iz baroknog doba potječe i crkva Uspenie bogomateri. Još u 13. stoljeću u toj građevini obitavali su templari, a kasnije flagelanti čiji je red ukinuo papa. Sve do 1806. godine u njoj su boravile benediktinke sv. Spasa kada useljavaju francuski vojnici. 1808. godine Napoleon ovaj samostan ustupa Benediktu Kraljeviću koji je bio šibenski episkop srpsko-pravoslavne crkve. Nad pročeljem crkve 1759. godine niče barokni zvonik koji je djelo glasovitog graditelja i

majstora Ivana Skoka. U crkvi se nalazi riznica srebrenih propela, kandelabrija te posuđa, a znamenita je i pinakoteka sa šezdeset bizantskih slika (Livaković, 2002).

Crkva Gospe vanka grada danas je jedna od najposjećenijih crkvi u Šibeniku, a smještena je gotovo u samom centru grada. Prije crkve Gospe vanka grada na tom se mjestu, u srednjem vijeku 1452. godine nalazila crkva s grobljem sv. Kuzme i Damjana. Nakon što je 1604. ustanovljena Varoška župa započelo je proširenje i adaptacija stare crkve koja je nadograđena te je podignuta nova kamena crkva. Nakon njene izgradnje napravljen je i zvonik koji je mostićem spojen s crkvom. U okruženju crkve Gospe vanka Grada nalazilo se gradsko groblje koje je napušteno 1828. godine. Danas se pored crkve nalazi lijepo uređen gradski park s fontanom u kojoj se nalazi kip sv. Franje s golubicom i trg kojeg tijekom ljetne sezone posjeti više desetaka tisuća ljudi. Mnogim turistima je interesantna i sama crkva te zvonik na kojeg je ugrađen veliki sat. Unutar crkve nalazi se mala kapelica s oltarom sv. Ane (TZ grada Šibenika, 2022).

5.10. Pokretna materijalna kulturna baština

Šibenik osim što obiluje brojnim kulturno-povijesnim spomenicima, znamenitostima i značajnim građevinama koji su prethodno opisani, može se pohvaliti i bogatom pokretnom materijalnom kulturnom baštinom i naslijeđem gdje prednjači knjiga Šibenska molitva.

5.10.1. Latinična knjiga Šibenska molitva

Šibenska molitva spada u prve poznate hrvatske latinične jezične i književne spomenike, a godinama je bilo uvriježeno mišljenje kako je to najstariji latinični književni spomenik. Predstavlja tekst s iznimno originalnom i nadahnutom pjesničkom inspiracijom, koji spada u antologiju hrvatskog pjesništva te nedvojbeno pripada spomenicima 14. stoljeća. Molitva je zapisana u vremenu kad je još upotrebljavan konzervativniji tip gotičke latinice (Malić, 1973).

Smatra se da je latinična knjiga Šibenska molitva napisana u Šibeniku ili okolici grada jer ima jezične odlike srednjodalmatinske čakavštine s ikavsko-ekavskim tipom gdje prevladava ikavica. Pronađena je u šibenskom samostanu sv. Frane u prostoriji rukopisne knjižnice, a za nju se zna od 1911. godine kad se prvi put spominje u 33. knjizi Starina JAZU-a. Objavio ju je opat samostana Joso Milošević i poznati jezikoslovac Ivan Milčetić (Malić, 1973). Šibenska molitva označava hvalospjev Majci Božjoj, a smatra se da je njezina forma oblikovana utjecajem javno izvođenih talijanskih predlauretanskih litanjskih lauda. Ipak, povjesničari za

takvu tvrdnju ne mogu pronaći pouzdane dokaze u njenim talijanskim i latinskim izvorima. Molitveni tekst prepun je duboke lirске emotivnosti te izražava neizmjernu vjersku nadahnutost, a ističu se i poetski elementi. Nema formu koja je prigodna za javno izvođenje što dodatno poriče tvrdnju da je inspirirana talijanskim laudama, već se smatra da je namijenjena da se koristi u osobne svrhe. To se posebice fokusira na drugi dio Molitve, koji je svojim tekstom i značenjem utkan u molitvu Djevi Mariji, kao majci Božjega Sina, te zvuči kao izravno obraćanje. Prozna forma tog dijela molitve nije prikladna za javno izvođenje (TZ grada Šibenika, 2022).

5.11. Nematerijalna kulturna baština

U nematerijalnu kulturnu baštinu grada Šibenika spadaju umijeće izrade šibenske kape kao i šibenskog botuna, klapsko pjevanje te umijeće sokolarstva.

5.11.1. Šibenski botun

Šibenski botun spada u kulturna i povijesna obilježja grada Šibenika. Dio je muške narodne nošnje koji je u prošlom stoljeću postao jedan zaštitnih znakova Šibenika i danas je originalni šibenski suvenir koji se može kupiti u raznim oblicima. Izvorni šibenski botun načinjen je od srebra u točno određenoj veličini, a danas postoje verzije botuna od zlata i aluminija te u različitim veličinama. Hrvatska turistička zajednica je 2007. godine kao najoriginalniji hrvatski suvenir proglasila upravo šibenski botun te kao autentičan simbol grada danas se koristi u nošnjama šibenskih klapa (TZ grada Šibenika, 2022).

Botun se izrađuje u filigrana tehnici, a izgled botuna sačinjavaju dvije polukugle koje se u sredini spajaju. Iznutra je šupalj i prozračan, a s vanjske strane krasi ga tanke srebrne niti i kuglice. Metalna dugmad se najranije pojavljuje u iskopinama i grobovima ilirskih plemena. Unatoč tome što su očigledno bili korišteni kroz cjelokupnu povijest, na dalmatinskim pučanima sa srednjovjekovnih likovnih prikaza nisu pretjerano česti i vidljivi botuni. Smatra se kako su Turci tijekom 17. stoljeća imali utjecaj na usvajanje botuna u okviru narodne nošnje. Botuni su u to doba označavali visoki društveni položaj i moć onoga koji ih nosi, a služili su i kao vojničko ordenje jer je providur u Zadru nagrađivao junake i zapovjednike botunima. Uz estetsku i zaštitnu funkciju botuni su označavali najvrjedniji dio obiteljske imovine jer su se očuvali i prenosili na odjeći u vremenima kad je bilo teško sačuvati materijalnu baštinu. Njihova popularnost i potražnja s vremenom je rasla te su mnogi majstori prionuli na njihovu

izradu te učili tajne izrade filigranske tehnike. Botuni su postali popularni i izrađivali su se sve od skadarskog područja pa sve do krajnjeg sjevera Dalmacije (TZ grada Šibenika, 2022).

Osim šibenskog botuna važan simbol pokretne materijalne kulturne baštine grada Šibenika predstavlja još jedan suvenir, a to je šibenski bagatin koji je značajan po povijesnim događanjima. To je bio šibenski sitni novac kovan u Šibeniku za vrijeme mletačke vladavine, a Šibenik je bio prvi grad koji je imao svoj kovani novac. Bagatin je služio kao sredstvo plaćanja tijekom puna dva stoljeća. Na jednoj strani novčića nalazio se lik Sv. Marka u obliku lava, a na drugoj strani nalazio se lik sv. Mihovila koji je zaštitnik grada Šibenika (TZ grada Šibenika, 2022).

Slika br. 6 Šibenski botun

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/stranice/sibenski-botun/31/hr.html>, 18.8.2022.

5.11.2. Šibenska kapa

Vjerojatno najpopularniji i najprepoznatljiviji simbol i zaštitni znak grada Šibenika je Šibenska kapa te je ujedno i najpoznatija hrvatska verzija crvene kape. Prepoznatljiva je po svojoj intenzivno narančastoj boji, a krasi je i karakteristični crni vezeni ukrasi koji imaju različite nazive kao što su bovući, bouli i bule. (TZ grada Šibenika, 2022).

Ministar kulture Republike Hrvatske je 18. srpnja 2008. godine je sklopio rješenje u kojem se navodi da umijeće izrade šibenske kape ima elemente nematerijalnog kulturnog dobra po članku 9., stavci 1, alineje 3. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Šibenska kapa vidljiva je na šibenskom pučaninu na višem portretnom vijencu šibenske katedrale, a isklesana je sredinom 15. stoljeća. Verziju kape kakva je danas poznata nije jedina, naime postoji i starija verzija kape koja se danas čuva u brojnim muzejima (TZ grada Šibenika, 2022). Osnovno obilježje starijeg oblika kape je crvena boja te oblik koji je plići s obzirom na noviju verziju te najčešće ima jedan niz povezanih krugova. Čak je i tjeme kape navezeno, a dolazi uvijek s kitom. Kapa je kroz povijest predstavljala i emancipaciju težaka.

Nošenje kape inspirirano je različitim povijesnim događajima u gradu Šibeniku poput proslave 900. obljetnice prvog spomena grada Šibenika 1966. godine, zatim zbog proglašenja šibenskog franjevca Nikole Tavelića svetim 1970. godine te zbog ekonomskog otvaranja konzumentima kulture prilikom izgradnje Jadranske turističke ceste 1964. godine. Na sadašnji grb i zastavu Šibensko-kninske županije preneseni su neki elementi sa šibenske kape kao što su boja i ukras (TZ grada Šibenika, 2022).

Boja iako je definirana kao crvena na županijskom grbu u većini slučajeva je prikazana kao narančasta. Ukras koji odlikuje uspravnu zastavicu su boule, a to su više spiralno vezene spojene kružnice. Poduzeće imena Industrija narodnog veziva čija je djelatnost u Šibeniku trajala od 1880. do 1945. godine u skladu s europskim interesom za tradicijske obrte znanim kao Pokret za umjetnost i obrt (engl. *Arts and Crafts Movement*) velikim dijelom je zaslužno za uspjeh i očuvanje Šibenske kape kao značajan simbol i suvenir grada. Ovo poduzeće je imalo vodeću ulogu u proizvodnji narodnih kapa te drugih dijelova narodnih nošnji i tako doprinijelo očuvanju tradicijskih nošnji. Proizvodnja se najvećim dijelom odvijala u pogonu koji se nalazio u Varoši, a manjim dijelom proizvodnja se odvijala u kućnoj radinosti kooperanata kojima je poduzeće osiguralo materijal (Kale, 2009).

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/stranice/sibenska-kapa/33.html#&gid=2&pid=1>,
18.8.2022.

5.11.3 Klapsko pjevanje

„Na sedmom sastanku po redu koji je održan u Parizu od 3. do 7. prosinca 2012. godine posebno stručno tijelo Međuvladinog odbora za nematerijalnu kulturnu baštinu, čiji je zadatak evaluacija nominacija za UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine, predložilo je Međuvladinom odboru nematerijalne kulturne baštine upis klapskog pjevanja na Reprezentativni popis. 5. prosinca 2012. godine navedeni prijedlog jednoglasno je prihvaćen poslije čega je Hrvatsko izaslanstvo, u čijem sastavu su bili predstavnici Ministarstva kulture, Hrvatskog povjerenstva za UNESCO i Stalnog predstavništva Republike Hrvatske, iskazalo zahvalnost Međuvladinom odboru zbog prepoznavanja klapskog pjevanja kao originalne i važne kulturne baštine svijeta. Upisu je prisustvovalo preko 650 predstavnika zemalja članica Konvencije te je organiziran kratki koncert klapskog pjevanja čiji se program sasvim spontano nastavio izvoditi cijeli dan“ (Šerić, 2020: 77).

Definicija klapskog pjevanja je višeglasno homofono pjevanje bez pratnje bilo kakvog instrumenta. Tradicija klapa seže u 19. stoljeće kad se klapska pjesma razvila se u pučkim slojevima društva. Klapsko pjevanje i klapa tad je predstavljala sklad duhovnog stanja na obali mediteranskih gradova i otocima Dalmacije. Na dalmatinsku klapsku pjesmu najvjerojatnije

najveći utjecaj su imala liturgijska i paraliturgijska pjevanja zapadnog obreda poput: gregorijanskog korala, glagoljaškog pjevanja i crkvenog pučkog pjevanja. U manjoj mjeri klapsko pjevanje je oblikovano po utjecaju na talijansku melodiku, zapadno-europsku melodiku te napjev iz šire unutrašnjosti pod koje uvrštavamo i starogradske pjesme. Klapsko pjevanje se također može definirati kao organizirana glazbena aktivnost koja je tipična za urbana i urbano-ruralna mjesta na području Dalmacije. (Šerić, 2020)

A capella pjevanje, višeglasje te uigrani pristup samo su neke od karakteristika koje krase klapsko pjevanje. Povezujemo ga i s drugim geografskim prostorima i modalitetima pjevanja poput pjevanja na Korzici, Sardiniji, jugu Francuske i Gruzije, a donekle ga se može povezati i s glazbenom izražajnošću pjevanja u Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji poput barbershop pjevanja, gospel pjevanja te rhythm and blues. U počecima klapskog pjevanja prevladavala je ljubavna tematika koja je kasnije prešla i u opise suvremenog života stanovnika Dalmacije. No nije se samo tematika mijenjala kroz povijest već i neki formalni i organizacijski oblici klape te tako postoje tri modela klape:

- tradicionalna odnosno pučka klapa,
- festivalska klapa,
- današnja odnosno moderna klapa (Šerić, 2020).

Kako se klapsko pjevanje pronijelo čitavom Dalmacijom tako je Šibenik iznjedrio brojne klape koje su dale značajan obol u promicanju klapske pjesme u svijetu. Jedne od najpoznatijih Šibenskih klapa, a i općenito su Klapa Maslina, Klapa Šibenik te Klapa Bonaca a neke od simboličnih klapskih pjesama rodoljubne tematike su „Šibenska Balada“, „Šibenske uspomene“, „Šibenik je to“, „Šibeniče pismo stara“ te brojne druge.

5.11.4. Sokolarenje

Umijeće sokolarenja spada u tradicijsku praksu čuvanja i treniranja sokolova te svih ostalih ptica grabljivica kako da hvataju plijen u svom prirodnom okruženju. Važna značajka vještine sokolarenja je uspostavljanje jake emotivne povezanosti sokolara sa svojim pticama. Sokolari imaju zadaću uzgoja, treninga, cjeloživotne brige i održavanje letenja s ciljem lova ptica grabljivica u njihovom posjedu (Petrkač, 2021).

Sokolarenje odnosno lov sokolovima razvio se na Bliskom istoku odakle se širi na ostale krajeve svijeta. Sokolarstvo u raznim kulturama te društvenim zajednicama širom svijeta ima status kulturne baštine zbog njegovanja tradicije poštivanja i očuvanja prirodnog okruženja. Tu

tradiciju generacije prenose s koljena na koljeno i tako se stvara osjećaj uključenosti u zajednicu i pripadnosti istoj (Petrkač, 2021).

Grad Šibenik u svojoj neposrednoj blizini u mjestu Dubrava ima Sokolarski centar. U ovom centru posjetitelji se mogu upoznati sa sokolovima koji spadaju među najpoznatije ptice grabljivice. Umijeće sokolarenja ima svoju dugu povijest od 5000 godina te je danas jako rijetko viđeno umijeće. U srednjem vijeku dolazi do intenzivnog razvoja i usvajanja sokolarenja po čitavoj Europi. Šibenik može biti vrlo ponosan što se na njegovom području nastavlja promicati ova plemenita vještina i umijeće i što svojim posjetiteljima može prenositi bogatstvo, znanje te iskustvo bavljenja sokolarstvom te upoznavanje s pticama grabljivicama i tajnama njihovih života.

6. Turistički potencijal kulturne baštine grada Šibenika

Šibenik je grad izrazito bogate kulturne baštine, a posebno se ističe materijalnom kulturnom baštinom u koju primarno spadaju sakralni i fortifikacijski objekti. Upravo su fortifikacijski objekti grada mnoštvo godina bili zapušteni podložni devastaciji, usprkos tomu što su takvi objekti od iznimne važnosti i značaja te predstavljaju atrakcijsku osnovu za razvoj kulturnog turizma. Na zapuštenost i devastaciju fortifikacijskih objekata utjecali su razni čimbenici. Ratne neprilike tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća također nisu pridonijele odgovarajućoj turističkoj valorizaciji fortifikacijskih objekata grada Šibenika. Mogućnost korištenja financijskih sredstava iz Europskih fondova te svijest za potrebom revitalizacije fortifikacijskih objekata doveli su do pokretanja projekata za obnovu šibenskih tvrđava. Sve je započeto i pokrenuto 2012. godine na osnovu „Plana upravljanja kulturnim dobrima na lokalnoj i regionalnoj razini“.

6.1. Revitalizacija tvrđave sv. Mihovil

Prva faza projekta obnove i rekonstrukcije fortifikacijskih sustava i objekata u gradu Šibeniku obuhvatila je tvrđavu sv. Mihovila, a radovi na njoj su trajali od 2012. do 2014. godine. U sklopu obnove provedena je sanacija perimetralnih zidova te adaptacija i prenamjena unutarnjeg prostora tvrđave. Danas jedna od glavnih atrakcija na tvrđavi je velika ljetna pozornica na kojoj se odvijaju brojni koncertni i drugi scenski događaji. Pozornica je smještena u unutarnjem prostoru tvrđave, dok i ostali popratni prostori služe za nesmetano održavanje scenskih događaja, a posjetiteljima su svi prilazni putevi na tvrđavi prilagođeni. Ideja o ljetnoj pozornici na tvrđavi sv. Mihovila nastala je još sredinom dvadesetog stoljeća, a njezin idejni tvorac bio je glasoviti arhitekt Harold Bilinić (Pavić, Bakula, 2020).

Ponuda koncertnih te ostalih scenskih događaja u sklopu tvrđave je iznimno bogata jer ispod pozornice su smješteni prilično dojmljivi podrumski prostori koji odišu ugodajem prikladnim za održavanje muzejsko-galerijskih postava i umjetničkih izložbi. Određeni dijelovi tvrđave su restaurirani te otvoreni za posjetitelje kojima je omogućeno razgledavanje dviju rekonstruiranih cisterni, lapidarija i konzerviranih arheoloških nalaza s tvrđave (Tvrđava kulture, 2022).

Revitalizacija tvrđave sv. Mihovila napravljena je s ciljem proširenja ponude kulturnog turizma i unaprjeđenje njegove kvalitete te pokrenuti nove cikluse zapošljavanja i razvitak malog i srednjeg poduzetništva u turizmu. Tvrđava se ujedno percipira kao generator novih i

inovativnih ponuda kulturnog turizma primjerenih ukusu sofisticiranih kulturnih turista. Revitalizacija tvrđave Sv. Mihovila je ujedno osigurala disperziju kretanja posjetitelja povijesnom gradskom jezgrom što vidimo po gradskom trgu između Katedrale sv. Jakova i Gradske vijećnice gdje je koncentracija ljudi postala osjetno manja. Tvrđava sv. Mihovila nakon restauracije postaje osnovna točka razvoja kulturnog turizma lokale ali i regionalne razine (Revitalizacija tvrđave sv. Mihovil, 2013).

6.2. Revitalizacija tvrđave Barone

Nakon završetka projekta revitalizacije tvrđave sv. Mihovila, započeo je novi projekt, a to je obnova tvrđave Barone. Ovaj projekt je dokazao važnost ulaganja u konverziju kulturnih resursnih osnova u turizmu u kulturne atrakcijske osnove. Tako je u cilju projekta naglašeno da se vrši kako bi se javna infrastruktura koja je u uskoj vezi s turizmom na odgovarajući način valorizirala. Projekt revitalizacije tvrđave Barone je završen 2016. godine (Tvrđava kulture, 2022).

Obnova tvrđava Barone spadala je u iznimno zahtjevne konzervatorske i renovacijske pothvate jer gubljenjem originalne i izvorne funkcije započelo je postupno i dugotrajno devastiranje tvrđave. Na tvrđavi se u novijoj povijesti nalazila meteorološka stanica koja je bila sagrađena u kamenu, a zatim i ugostiteljski objekt koji je u kratkom roku izgubio svoju funkciju te ostao devastiran.

Replike topova su smještene na sjevernoj strani tvrđave u preuređene topničke otvore, a na zapadnom dijelu tvrđave napravljeno je edukativno igralište u obliku broda. Na istočnoj strani nalazi se prirodna padina koja je iskorištena u svrhu amfiteatralne pozornice na kojoj se odvijaju manji koncerti, filmske projekcije, predavanja, kino projekcije te večeri poezije. Nekadašnja ruševina koja je bila meteorološka postaja nakon restauracije opet je postala ugostiteljski objekt, ali s izraženom ulogom u promicanju lokalne gastronomije te se funkcija objekta može odrediti kao gastronomsko-kulturna koja potiče lokalno malo i srednje poduzetništvo. Također suvenirnica na tvrđavi promovira tradicijsku kulturu, umjetničke zanate te izradu autentičnih rukotvorina. Na info-pultu putem ekrana posjetitelji se mogu upoznati s poviješću tvrđave kao i cijelog grada. Tvrđava može služiti i kao kongresna dvorana, a njeni zidovi su napravljeni od stakla kako bi se zadržala funkcija vidikovca (Tvrđava kulture, 2022).

U sklopu projekta revitalizacije tvrđave Barone iskorišten je potencijal koncepta proširene stvarnosti u svrhu predstavljana povijesnih okolnosti grada Šibenika u vremenu kad je tvrđava Barone građena, pogotovo u vrijeme Kandijskih ratova. Prilikom uvođenja sadržaja proširene stvarnosti pazilo se na autentičnost animiranog i digitaliziranog prikaza Kandijskog rata u Šibeniku. Upravo je s tim projektom podignuta razina turističke atraktivnosti sadržaja na tvrđavi što brojni posjetitelji žele iskusiti (Tvrđava kulture, 2022).

6.3. Revitalizacija tvrđave sv. Nikole

U okviru projekta turističke valorizacije tvrđave sv. Nikole čije je financiranje provedeno iz Europskog fonda za regionalni razvoj, formirana je osnova za buduću obnovu same tvrđave i dodavanje turističkih sadržaja u okviru iste. Za provedeni projekt bilo je potrebno pripremiti pripadajuću dokumentaciju za buduću revitalizaciju koja obuhvaća sanacijske i restauracijske radove te evaluaciju turističkih i materijalnih potencijala, a sve u svrhu stremjenja pretvorbe izuzetno vrijedne resursne osnove u jednu od najznačajnijih kulturno-povijesnih turističkih atrakcija. Rekonstrukcija i restauracija tvrđave sv. Nikole još se nalazi u fazi pripreme.

Danas su među posjetiteljima jako popularne organizirane pomorske ture na tvrđavu malim brodicama uz pratnju turističkih vodiča. Brodski izlet kroz kanal sv. Ante nudi posjetiteljima upoznavanje s raznim tajnama kanala, a posebno njegove skrivene sakralne baštine te sa životom pustinjaka koji su stanovali u tim krškim špiljama impozantnog kanala. Po dolasku na tvrđavu, turisti preko multimedijalnog turističkog vodiča na službenim laptopima se upoznavaju sa specifičnostima same tvrđave i načina njezine izgradnje te čuvene povijesti. Značajan korak u vidu revitalizacije tvrđave ostvaren je pripremom dokumentacije za istu. Nažalost, tvrđava se nalazi u zapuštenom stanju i kao takva bitno zaostaje u razini turističke ponude te kvaliteti turističkih iskustava u odnosu na ostale fortifikacijske sustave u gradu Šibeniku (Glavaš, 2017).

Potreba za obnovom tvrđave proizlazi i iz obveze nakon što je tvrđava priznata od strane UNESCO-a i uvrštena na popis svjetske kulturne baštine. UNESCO je na temelju razmatranja stanja tvrđave definirao sljedeće obvezujuće smjernice:

- „Da se bilo koji zahvat koji može utjecati na kvalitetu kulturnog dobra prijavi Uredu za kulturnu baštinu UNESCO-a;

- Da budući konzervatorski zahvati na tvrđavi valoriziraju sve povijesne slojeve, a ne da se pristupi uklanjanju slojeva koji nemaju veze s mletačkom fazom;
- Da se izradi plan korištenja tvrđave;
- Da se hitno izradi plan održiva turističkog iskorištavanja tvrđave;

Da se kod izrade konzervatorske strategije obnove tvrđave priključe i strani eksperti za mletačke fortifikacije ranoga novog vijeka“ (Glavaš, 2017: 74).

Iz prikazanih zahtjeva UNESCO-a evidentno je da su radovi na rekonstrukciji tvrđave Sv. Nikole osjetno teže izvedivi u odnosu na prethodne tvrđave jer svaki predviđeni korak ne može se izvesti bez odobrenja UNESCO-a, a tako se neizbježno produljuju vremenski i proračunski okviri za provedbu projekata obnove. Usto je vrlo netipičan zahtjev za priključivanjem stranih eksperata u projekt obnove jer se tako poskupljuje izvedba radova, a neizravno se dovodi u pitanje kredibilitet domaćih konzervatorskih stručnjaka.

6.4. Revitalizacija tvrđave sv. Ivana

Nakon završetka obnove tvrđave Barone 2016. godine, počeo je projekt obnove tvrđave sv. Ivana ili kako stari Šibenčani kažu tvrđave Tanaja. Plan obnove podrazumijeva revitalizaciju dviju posebnih prostornih cjelina u okviru fortifikacijskog sustava sv. Ivan, a nositelj projekta je Grad Šibenik uz pomoć raznih partnera. Jedna prostorna cjelina jest sjeverna strana tvrđave takozvana „Kliješta“, a druga prostorna cjelina jest južna strana tvrđave pod imenom „Zvijezda“. U sklopu nje obnovljene su zidine, pristupni i srednji platoi kao i plato ponad cisterne i vidikovca, a obnovljen je i glavni ulaz u tvrđavu. Sjeverna strana odnosno „Zvijezda“ ima svoje uređene popratne sadržaje poput suvenirnice, ugostiteljskog objekta i informativnog centra. U sjevernoj prostornoj cjelini je također provedena obnova zidina, uređenje platoa te je izgrađen edukativni kampus uz sjeverni zid (Tvrđava kulture, 2022).

Tvrđava sv. Ivana svoju ponudu je usmjerila na urbane ili suvremene skupine kulturnih turista čiji je interes prvenstveno razgledavanje kulturne baštine. Za navedene skupine su kreirane dvije vrlo domišljate atrakcije. Prva atrakcija pripada gastronomsko-vizualnom karakteru po imenu „Obsidio“ koja se nalazi na južnoj strani tvrđave. Sa sjeverne strane tvrđave planiran je prostor za izvođenje prezentacija načina života u gradu Šibeniku kroz 17. stoljeće. Ovim putem se želi ukazati na koji način je funkcioniralo zanatsko i obrtničko stvaralaštvo, običaji te mentalitet grada iz razdoblja kad je građena tvrđava sv. Ivan (Tvrđava kulture, 2022).

Edukativni kampus posjetiteljima nudi prezentaciju i program kulturne baštine grada i okolice, a u programu se nalaze brojni praktični radionički sadržaji na kojima turisti mogu iz

prve ruke iskusiti određene detalje iz života građana Šibenika kroz povijest te se tako mogu dublje poistovjetiti i odrediti razliku u odnosu na suvremena i urbana iskustva, a također mogu steći i nove spoznaje. Radioničko-iskustveni pristup koji se upotrebljava u okviru edukativnog kampusa produkt je očuvanja potrebe za uvrštavanjem ponude kreativnog kulturnog turizma u turističku ponudu grada Šibenika (Tvrđava kulture, 2022).

7. Metodologija istraživanja

U ovom dijelu diplomskog rada provedeno je kvalitativno istraživanje u kojem će se opisati cilj istraživanja, problemi istraživanja, hipoteze istraživanja, sudionike istraživanja te sam postupak istraživanja.

7.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je uočiti način na koji učenici primarnog stupnja osnovne škole kombiniraju svoja znanja, vještine i doživljaje rabeći povijesne i baštinske sadržaje u iskazivanju svojeg doživljaja baštine likovnim načinima, sredstvima ili različitim pristupima dječjem likovnom izražavanju.

7.2. Problemi istraživanja

Problem istraživanja odnosi se na pronalaženje metodičkog modaliteta koji omogućuje optimalno prožimanje navedenih područja interdisciplinarnog pristupa. Sukladno tomu postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

P1 – Utvrditi kako interdisciplinarnost i integracija navedenih područja utječe na dječje usvajanje znanja kulturne baštine.

P2 – Utvrditi kako interdisciplinarnost i integracija navedenih područja utječe na usvajanje znanja likovnih elemenata.

7.3. Hipoteze istraživanja

H1 – Prožimanje povijesnih i baštinskih sadržaja potiče originalnost dječjeg likovnog izraza.

H2 – Prožimanje povijesnih i baštinskih sadržaja potiče širi spektar uporabe likovnih tehnika u dječjem likovnom izražavanju

7.4. Sudionici istraživanja

U istraživanju su sudjelovali učenici trećeg razreda Područne osnovne škole Lozovac. Predviđeni broj učenika uključenih u istraživanje je bio šest no ipak je istraživanju pristupilo pet učenika odnosno dva učenika i tri učenice.

7.5. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u svibnju 2022. godine. Provedbi istraživanja prethodilo je ravnateljevo potpisivanje suglasnosti, a nakon njegovog odobrenja, zatraženo je i odobrenje roditelja da njihovo dijete sudjeluje u istraživanju uz zaštitu tajnosti podataka. Nakon što su svi roditelji potpisali i učenici su dobili suglasnost za provođenje istraživanja nad njima samima.

Nakon pristanka sve tri strane (ravnatelja, roditelja i učenika) za provođenje istraživanja uslijedio je dogovor s učiteljicom o datumu i vremenu provođenja istraživanja. Učiteljica je objeručke prihvatila koncept istraživanja koji bi se sastojao od odlaska u grad Šibenik gdje bi učenici naučili o jednom djeliću kulturne baštine svoga grada te proces kadriranja, a potom povratak u svoju učionicu gdje bi stečena znanja i doživljaje baštinskih sadržaja iskazali likovnim djelom.

Po dolasku u grad, šetnjom uz obalu uslijedilo je zaustavljanje kod Kneževe palače koja je danas u funkciji muzeja grada Šibenika. Nakon kratkih informacija o velebnoj znamenitosti slijedi šetnja do Središnjeg trga na kojem se nalaze jedne od najznačajnijih građevina u Šibeniku poput Katedrale sv. Jakova, Gradske vijećnice te Male lože. Učenici su poslušali predavanje o svim nabrojenim kulturno-baštinskim vrijednostima s posebnim naglaskom na katedralu. Učenici su pomno slušali i naučili brojne povijesne činjenice od postavljanja kamena temeljca do danas. Najveća pozornost je obraćena na estetske dijelove građevine poput vrata, prozora, kupole, rozete te niz uklesanih glava koje su na učenike ostavile poseban dojam. U sklopu interdisciplinarnog diplomskog rada, a samim tim i istraživanja uveden je proces kadriranja kako bi integrirali kulturno baštinske sadržaje i likovne elemente. Nakon objašnjenja pojma kadra i kadriranja učenici su dobili kartonske okvire pomoću kojih trebaju ostvariti nekoliko različitih primjera kadrova raznovrsnih elemenata katedrale. Nakon uspješno odrađenog kadriranja uslijedilo je fotografiranje mobilnim telefonima točno onih dijelova katedrale koji su promatrani. Potom su učenici opisivali svoje razloge kadriranja određenih elemenata katedrale.

Slika br. 8 Primjer kadriranja rozete

Slika br. 9 Primjer kadriranja kupole

8. Obrada i interpretacija rezultata istraživanja

Po završetku vrlo produktivnog izleta u grad slijedio je povratak u učionicu te nastavak istraživačkog dijela diplomskog rada. Sljedeći zadatak učenicima jest integrirati naučena znanja baštinskih sadržaja s kadriranjem te napraviti likovni rad.

Priprava nastavnog sata:

Datum održavanja nastave: 11.5.2022.

Škola: OŠ Jurja Dalmatinca – Područna škola Lozovac

Razred: treći razred

Vremenski okvir: jedan školski sat – 45 minuta

Mjesto održavanja nastavnog sata: učionica

Učitelj mentor: Inge Maretić

Ime i prezime studenta: Luka Gulin

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVU LIKOVNE KULTURE

Tema: Svijet oko mene

Podtema: Zavičaj

Ishodi podteme:

A.3.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje.

A.3.2. Učenik demonstrira fine motoričke vještine upotrebom različitih likovnih materijala i postupaka u vlastitom likovnom izražavanju.

A.3.3. Učenik u vlastitome radu koristi tehničke i izražajne mogućnosti novomedijskih tehnologija.

B.3.1. Učenik povezuje likovno i vizualno umjetničko djelo s osobnim doživljajem, likovnim jezikom i tematskim sadržajem djela.

B.3.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje vlastiti doživljaj stvaranja.

C.3.2. Učenik povezuje umjetničko djelo s iskustvima iz svakodnevnog života te društvenim kontekstom.

Ishodi drugih predmeta:

OŠ HJ C.3.3. Učenik razlikuje kulturne događaje koje posjećuje i iskazuje svoje mišljenje o njima.

OŠ PID C.3.1. Učenik raspravlja o ulozi, utjecaju i važnosti zavičajnoga okružja u razvoju identiteta te utjecaju pojedinca na očuvanje baštine.

OŠ PID A.B.C.D.3.1. Učenik uz usmjeravanje objašnjava rezultate vlastitih istraživanja prirode, prirodnih i/ili društvenih pojava i/ili različitih izvora informacija.

Očekivanja međupredmetnih tema:

osr A.2.3. Razvija osobne potencijale

osr B.2.3. Razvija strategije rješavanja sukoba

osr C.2.4. Razvija kulturni i nacionalni identitet zajedništvom i pripadnošću u skupini

odr C.2.3. Prepoznaje važnost očuvanja okoliša za opću dobrobit

Likovno područje: crtanje

Likovni pojmovi: kontrast mokro-suho, karakter crte, struktura crte, kadriranje

Motiv: crkva

Umjetničko djelo: Fischer von Erlach "Böhmische Hofkanzlei" (1710.)

Likovni materijali i tehnike: tuš, tuš-drvce

Nastavna sredstva i pomagala: tuš, tuš-drvca, umjetničko djelo, magneti za ploču, papiri, zaštita za klupu, kist, posuda s vodom, fotografije

Oblici rada: frontalni, individualni

Metode rada u motivaciji: metoda demonstracije, metoda praktičnih radova, metoda razgovora

Metode rada u realizaciji praktičnog likovnog zadatka: građenje likovnim elementima, kombiniranje

Načini realizacije praktičnog likovnog rada: zamišljanje i gledanje

PLAN PLOČE

Artikulacija nastavnog sata

(strukturiramo je prema onome što smo napisali u aktivnostima u razradi teme)

Vrijeme	Aktivnost – učitelj	Aktivnost – učenik
Do 5 min	Priprema Učenicima pripremam potrebna nastavna sredstva i pomagala (tuš, tuš-drvca, fotografiju	Učenici pripremaju svoja sredstva za rad.

	umjetničkog djela, glatki bijeli A3 papir, posuda s vodom, kist) i napominjem učenicima što oni trebaju pripremiti (tuš, tuš-drvca, glatki bijeli A3 papir, posuda s vodom, kist, fotografije).	
Do 5 min	<p>Demonstracija likovne tehnike</p> <p>Učenicima govorim kako ćemo današnje likovne radove raditi uporabom crtačke tehnike tuša. Pričam učenicima da je tuš crtačka tehnika u tekućem obliku. Tuš se može miješati i s vodom što je česta pojava u likovnoj kulturi i ta tehnika se zove lavirani tuš. Nanošenje tuša preko mokre površine rezultira razlijevanjem tuša po papiru. Tuš kao likovnu tehniku možemo pronaći u raznim bojama no najčešće se koristi crna boja. Sredstva s kojima najčešće izvodimo crtež tušem su: ptičja pera, metalna pera te tuš drvca. Svaki od njih ostavlja karakterističan trag te pokazujem na primjeru. Osim navedenih sredstava tuš se može nanositi i raznim predmetima poput četkice za zube, spužve, češlja... Nakon umakanja u ovom slučaju tuš-drvca u tuš on se laganim stiskom nanosi na glatku površinu papira. Koristeći različite vrste crta te sredstva različite debljine mogu se postići svjetlije i tamnije površine.</p>	Učenici prate demonstraciju.
10 min	<p>Motivacija</p> <p>U motivacijskom dijelu razgovaram s učenicima o našem izletu u grad. Učenici prepričavaju svoje doživljaje, a ja nastojim objasniti sve što ih je zaintrigiralo. Ponavljam učenicima neke ključne informacije vezane uz grad i katedralu. Ponavljamo kakve sve crte postoje po toku i karakteru. Tražim od učenika da mi predstave svoje fotografije kadriranja. Nakon toga postavljam im nekoliko pitanja.</p> <p>Što ti se najviše sviđa u gradu? Što najčešće posjećuješ? Nabroji neke poznate građevine u gradu. Kako se zove katedrala? Tko je najznačajniji graditelj katedrale? U kojem periodu je nastala? Od čega je građena katedrala? Što ti se najviše sviđa na katedrali? Je li ti se svidio proces kadriranja? Što ti je zanimljivo kod kadriranja? Zašto se koristi kadriranje? Zašto si izabrao baš taj motiv kadriranja?</p>	<p>Učenici prepričavaju doživljaje i odgovaraju na pitanja učitelja.</p> <p>Odgovori su različiti, ali učenici su pokazali zanimanje.</p>

	<p>Pomoću magneta na ploču postavljam fotografiju umjetničkog djela „Bohmische Hofkanzlei“ autora Fischera von Erlacha.</p> <p>Pitam učenike koji je motiv ovog umjetničkog djela. Promatramo reprodukciju djela. Kroz razgovor uočavamo motiv autorovog kadriranja.</p>	<p>Uočavaju i objašnjavaju proces kadriranja u reprodukciji umjetničkog djela.</p>
Kratko	<p>Najava praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Vaš današnji zadatak bit će napraviti jedan element katedrale koji ste sami odabrali kao vaš motiv kadriranja. Crtat ćemo tušem, a kako bismo unijeli malo dinamike u crtež prvo ćemo mokrim kistom u nekoliko linija vodoravno papir smočiti.</p> <p>Ponavljam kako će se tuš preko mokre površine malo razlijevati i stvoriti zanimljiviju strukturu crte. U radu nastojati koristiti što više vrsta crta po toku i karakteru.</p> <p>Može li mi netko ponoviti današnji zadatak?</p>	<p>Učenici prate učiteljevu najavu.</p> <p>Učenik ponavlja današnji zadatak.</p>
Min. 20 min	<p>Realizacija praktičnog likovnog zadatka</p> <p>Obilazim učenike te pomno pratim imaju li problema u izvođenju rada, tako da mogu pomoći učeniku.</p> <p>Ako je potrebno ponavljam i objašnjavam demonstraciju, likovni zadatak te likovne pojmove.</p>	<p>Učenici izvode praktični likovni zadatak.</p>
5-10 min	<p>Vrednovanje</p> <p>Okupljam likovne radove na jednom mjestu (pod učionice). Razgovaram s učenicima o izvedenim likovnim radovima te im postavljam nekoliko pitanja:</p> <p>Koji ti se rad čini najzanimljivijim?</p> <p>Koji rad je najurednije izveden i u čije je nastajanje uloženo najviše truda?</p> <p>Jesu li svi učenici ostvarili elemente kadriranja?</p> <p>Što je bilo najteže?</p> <p>Što je bilo najzanimljivije?</p> <p>Tko bi mogao opisati svoj rad?</p> <p>Možete li se sjetiti još neke likovne tehnike s kojom biste izveli ovaj zadatak?</p> <p>Jeste li zadovoljni svojim radovima?</p>	<p>Učenici vrednuju svoje i radove drugih učenika.</p>

Interpretacija likovnih radova učenika:

Slika br. 10 Primjer izrazito uspješnog rada

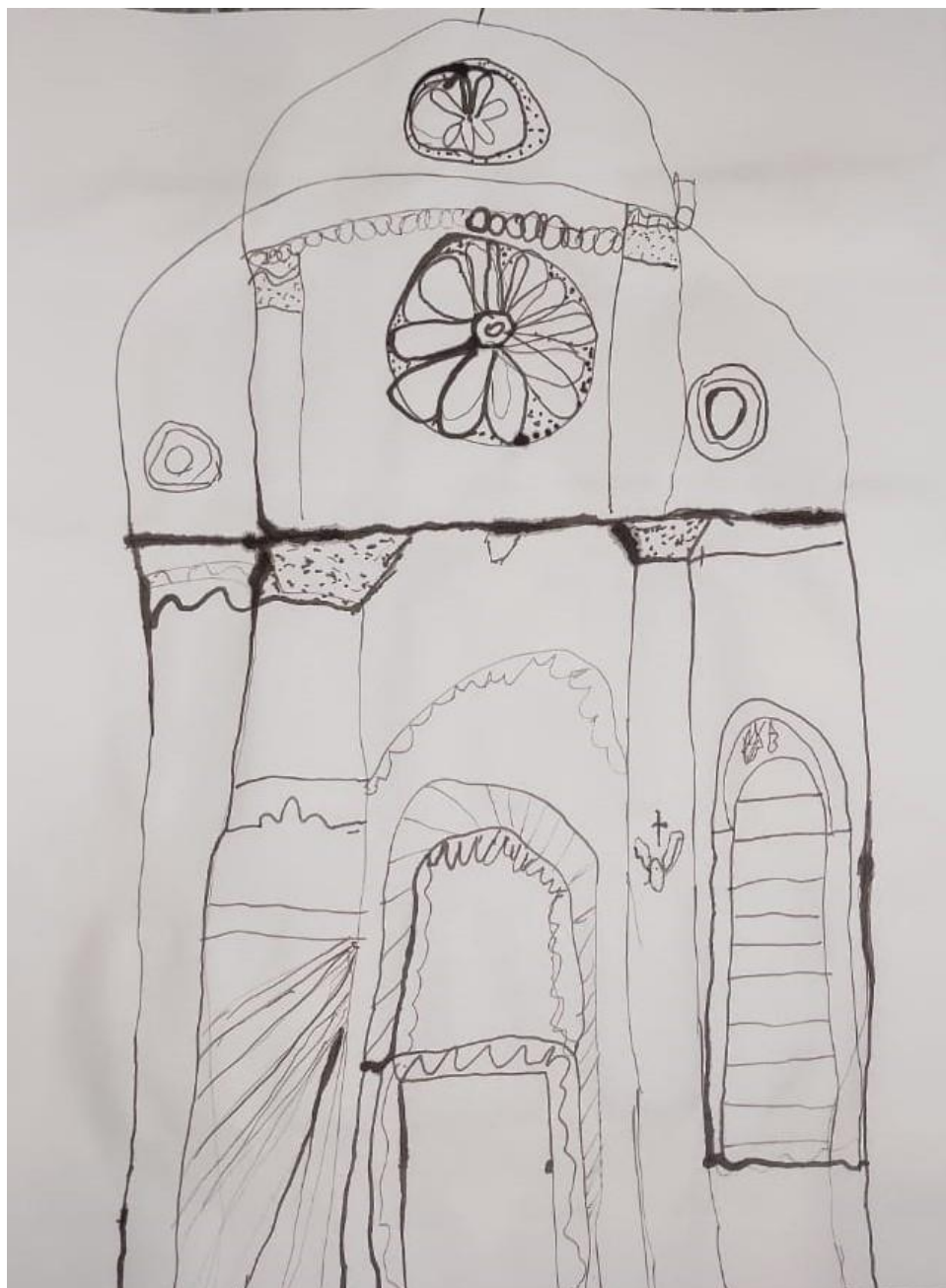
Rad ovog učenika služi kao primjer izrazito uspješno odrađenog likovnog djela. Jasno se vidi kompozicija likovnog djela te obraćanje pažnje na kadriranje. Učenik je kadrirao kupolu katedrale koja se nalazi u prvom planu ovog likovnog rada koji je prilagođen formatu papira. Učenik je koristio više vrsta crta po toku pa tako vidimo ravne, zakrivljene i izlomljene crte, ali isto tako i više crta po karakteru od kojih su neke debele, neke tanke te duge i kratke crte. Kontrast mokro-sušo u ovom radu je u manjoj mjeri uspio, naime samo na nekim dijelovima se vidi prelijevanje tuša preko mokre površine. Dimenzije elemenata kompozicije su proporcionalne te rad obiluje lijepo uređenim detaljima.

Slika br. 11 Primjer uspješnog rada

Ovaj likovni rad je okarakteriziran kao uspješan. Učenik je kadrirao glavni portal koji se nalazi na pročelju katedrale. Oko glavnih vrata vidi se prikaz posljednjeg suda odnosno apostola jedan povrh drugog a u sredini Isus Krist. Učenik je koristio više različitih crta po toku i karakteru. Učenik je djelomično ispravno prikazao elemente kompozicije i odnose veličina. Glavni središnji portal obiluje detaljima koje je učenik u manjoj mjeri prikazao. Motiv ovog rada se nalazi u sredini tako da je učenik prilagodio kompoziciju formatu papira iako je rad ispao asimetričan. Kontrast mokro-suho je u nezamjetnoj mjeri prisutan što je rezultiralo ocjenjivanjem ovog rada kao uspješnim.

Slika br. 12 Primjer djelomično uspješnog rada

Rad ovog učenika ocijenjen je kao djelomično uspješan. Jasna je kompozicija likovnog djela, no učenik nije kadrirao točno određeni element katedrale, već njeno čitavo pročelje. Od crta po toku vidljive su ravne i zaobljene, dok po karakteru jasno se ističu debele, tanke, kratke i duge crte. Prikaz samog pročelja je djelomično uspješno prikazan, naime predložen je portal i rozeta te prozor samo s desne strane što utječe na pojavu asimetrije. Kompozicija likovnog djela ne obiluje potrebnim detaljima, ali je uklopljena u format papira. Kontrast mokro-suho je uspješno izveden na samo jednom dijelu likovnog rada.

Zaključna razmatranja rezultata istraživanja:

Istraživanje je provedeno vrlo produktivno, a u prilog tome govore i likovni radovi učenika koji su uspješno obavili svoj zadatak. Prethodno predstavljeni likovni radovi imaju posebnu težinu jer su nastala kroz integraciju kulturno baštinskih sadržaja s likovnim izražavanjem. Učenici su koristeći znanja i vještine povijesnih i baštinskih sadržaja iskazali svoje doživljaje likovnim načinom. Razlog prihvaćanja hipoteze 1 možemo tražiti u tome što su učenici sami birali elemente katedrale koje su kadrirali, a potom ih iskazali likovnim izrazom. Hipoteza 2 je djelomično prihvaćena jer u dijelu vrednovanja na pitanje *Kojom još likovnom tehnikom biste izveli ovaj zadatak?* odgovori učenika su bili bazirani samo na crtačke tehnike poput olovke, flomastera i krede, dok nitko nije spomenuo niti jednu slikarsku tehniku.

9. Zaključak

Šibenik je najstariji samorodni grad na istočnoj obali Jadrana. Prvi put u povijesnim izvorima se spominje 1066. godine. Od svoje najranije povijesti Šibenik je zbog povoljnog geografskog položaja bio zanimljiv brojnim osvajačima što je gradu i njegovim žiteljima prouzročilo brojne nedaće. Kroz svoju skoro tisućljetnu povijest Šibenik je trpio višestruke napade i ratove, ali i nebrojene prirodne nedaće koje su pustošile i razarale grad koji je sve to premostio. Ništa nije uspjelo izmijeniti hrvatski, šibenski i narodni karakter grada, niti pokolebati njegovu životnu snagu. Usprkos svim ugrozama u Šibeniku je tekao kulturni, obrazovni i gospodarski život što vidimo po brojnim fortifikacijskim i sakralnim objektima te ostalim spomenicima kulturne baštine od kojih se najviše izdvajaju dvije koje su pod zaštitom UNESCO-a, a to su: Katedrala sv. Jakova i Tvrđava sv. Nikole. Nažalost u 19. stoljeću Šibenčanima nije bila razvijena svijest o očuvanju spomeničke vrijednosti fortifikacijskih objekata te su neke rušili kako bi napravili mjesta i krenuli putem industrijalizacije. Danas Šibenik gubi vizuru industrijskog grada te se predstavlja kao lijepo uređen turistički grad s ogromnim potencijalom napretka.

Cilj provedenog kvalitativnog istraživanja bio je uočiti način na koji učenici primarnog stupnja osnovne škole kombiniraju svoja znanja, vještine i doživljaje rabeći povijesne i baštinske sadržaje u iskazivanju svojeg doživljaja baštine likovnim načinima, sredstvima ili različitim pristupima dječjem likovnom izražavanju. Na temelju ovog istraživanja prikupljeni su odgovori na postavljene istraživačke probleme. Prvi istraživački problem bio je ustanoviti kako interdisciplinarnost i integracija navedenih područja utječe na dječje usvajanje znanja kulturne baštine. Utvrđeno je da učenici s većim zanimanjem i na lakši način usvajaju znanja kulturne baštine svoga grada. Drugi istraživački problem je bio utvrditi kako interdisciplinarnost i integracija navedenih područja utječe na usvajanje znanja likovnih elemenata. Utvrđeno je da učenici s većim zanimanjem i na lakši način usvajaju znanje likovnih elemenata.

10. Literatura

1. Braut, I., Majer Jurišić, K., Škevin, A. (2021). Tvrđava sv. Nikole u Šibeniku–povijest i konzervatorska istraživanja građevnih struktura. *Portal: godišnjak Hrvatskoga restauratorskog zavoda*, 12(12), str. 61-82. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/clanak/392550> (Datum pristupa: 15. 8. 2022.)
2. Cattaneo, M., Trifoni, J. (2006). *Velika knjiga UNESCO-ove svjetske baštine*. Varaždin; Stanek
3. Ćuzela, J. (1992). *Pomorska utvrda sv. Nikole na ulazu u Kanal sv. Ante kod Šibenika*, str. 51-75. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/117082> (Datum pristupa: 14. 8. 2022.)
4. Ćuzela, J. (2005). *Šibenski fortifikacijski sustav*. Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić.
5. Devetak, V. (1983). *Sveti križ u Docu*. Šibenik: Župski ured sv. Križa
6. Dujmović, F. (1966). *Kulturno-historijski spomenici Šibenika*. Zagreb; Dalmacijaturist
7. Glavaš, I. (2017). Tvrđava sv. Nikole–nova istraživanja, plan obnove i UNESCO. *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, 14(3-4), str. 70-74. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/clanak/290771> (Datum pristupa: 19. 8. 2022.)
8. Glavaš, I., Pavić, J. (2016). Tvrđava sv. Ivana u Šibeniku–nove spoznaje i istraživanja. *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 40(40), str. 91-104. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/clanak/283141> (Datum pristupa: 19. 8. 2022.)
9. Grubišić, S. (1974). *Šibenik kroz stoljeća*. Šibenik; Muzej grada Šibenika
10. Jelinčić, D.A. (2008). *Abeceda kulturnog turizma*. Zagreb; MEANDARMEDIA
11. Kalauz, J. (1997). *Katalog izložbe Sveti Mihovil zaštitnik Šibenika*. Šibenik; Županijski muzej Šibenika
12. Kale, J. (2009). Rad “Centra za unapređenje domaćinstva” u Šibeniku 1957.-1972. *Ethnologica Dalmatica*, (17), str. 79-100. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/clanak/158572> (Datum pristupa: 15. 8. 2022.)
13. Klaić, V. (1897). *Bribirski knezovi*. Zagreb; Naklada „Matice Hrvatske“
14. Livaković, I. (1992). *Šibenik u rujanskom ratu 1991. : obadva...obadva...* Šibenik; Matica Hrvatska
15. Livaković, I. (2002). *Tisućljetni Šibenik*. Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“
16. Lipovec, J. (2016). *Prvi spomen imena naselja kasnije grada Šibenika u Dalmaciji*. Maribor, Jadrija, Šibenik

17. Malić, D. (1973). Šibenska molitva: filološka monografija. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 2(1), str. 81-190. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/68907> (Datum pristupa: 20. 8. 2022.)
18. Marasović, T. (2001). *Kulturna baština I*. Split; Veleučilište u Splitu
19. Matković, H. (2002). *Šibensko-kninska županija*. Šibenik; priručnik za zavičajnu nastavu
20. Mihajlović, M. (1990). *Svjetska kulturna i prirodna baština*. Zagreb; Prosvjeta
21. Ministarstvo kulture i medija (2022). Kulturna baština. Dostupno na: [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)) (Datum pristupa: 7. 8. 2022.)
22. Patafta, D. (2017). Četvrti međunarodni znanstveni skup »Franjevački velikani« o Nikoli Taveliću Šibenik, 20.–21. listopada 2017. *Bogoslovska smotra*, 87(4), str. 911-916. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/193228> (Datum pristupa: 16.8.2022.)
23. Pavić, J., Bakula, A. (2020). „Ljetna pozornica–neodgodiva potreba”: stara ideja o novoj namjeni tvrđave sv. Mihovila u Šibeniku u novinskim člancima i drugim arhivskim izvorima (1953.–1975.). *Vjesnik dalmatinskih arhiva: Izvori i prilozi za povijest Dalmacije*, 1(1), str. 222-250. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/258098> (Datum pristupa 15. 8. 2022.)
24. Petrač, L. (2021). Lovstvo u Civilnoj Hrvatskoj u ranom novom vijeku. *Pro tempore*, (16), str. 273-284. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/clanak/401867> (Datum pristupa: 21. 8. 2022.)
25. Revitalizacija tvrđave Sv. Mihovila (2013). Razvoj Brenda grada Šibenika kao prvorazredne destinacije kulturnog turizma. Dostupno na: <https://www.tvrdjava-kulture.hr/media/27651/euplanupravljanjakulturnimdobrimanaloikalnojiregionalnojrazini.pdf> (Datum pristupa: 18. 8. 2022.)
26. Sebenico (2022). Šibenska vijećnica i casino. Dostupno na: <https://www.sebenico.com/our-works/sibenska-vijecnica-i-casino/> (Datum pristupa: 18. 8. 2022.)
27. Šerić, L. Klapsko pjevanje kao kulturni izričaj nematerijalne vrijednosti identiteta lokalnog kraja. *Zbornik radova međunarodnog kongresa povijesnih gradova*, str. 70-86. Preuzeto s: <https://www.bib.irb.hr/1144094> (Datum pristupa: 20. 8. 2022.)
28. Šibenik info (2022). Tvrđava sv. Mihovila. Dostupno na: <http://www.sibenik-info.hr/tvrdava-sv-mihovila/> (Datum pristupa: 15. 8. 2022.)

29. Šibenska biskupija (2022). Katedrala sv. Jakova. Dostupno na: <https://www.sibenska-biskupija.hr/katedrala-svetog-jakova/> (Datum pristupa: 13. 8. 2022.)
30. Šimac, P. (2001). *Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991*. Split; FK Omiš
31. Šišić, F. (1975). *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*. Zagreb; Nakladni zavod Matice hrvatske
32. Turistička zajednica grada Šibenika (2022). Dostupno na: <https://www.sibenik-tourism.hr/> (Datum pristupa: 13. 8. 2022.)
33. Tvrđava kulture Šibenik (2022). Šibenske tvrđave. Dostupno na: <https://www.tvrđjava-kulture.hr/> (Datum pristupa: 16. 8. 2022.)
34. Vrandečić, J. (2013). Borba za Jadran u ranom novom vijeku: Mletačko – osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi, Split: Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za povijest, 2013. *Časopis za povijest Zapadne Hrvatske*, (9), str. 93-96. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/143889> (Datum pristupa: 11. 8. 2022.)
35. Vukoja, M. (2015). HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA. *Matka: časopis za mlade matematičare*, 23(92), str. 239-245. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/clanak/221329> (Datum pristupa: 16. 8. 2022.)

11. Popis slika

Slika 1 Katedrala sv. Jakova.....	20
Slika 2 Tvrđava sv. Nikole.....	24
Slika 3 Tvrđava sv. Mihovila.....	32
Slika 4 Tvrđava sv. Ivana.....	33
Slika 5 Tvrđava Barone.....	34
Slika 6 Šibenski botun.....	42
Slika 7 Šibenska kapa.....	43
Slika 8 Primjer kadriranja rozete.....	53
Slika 9 Primjer kadriranja kupole.....	53
Slika 10 Primjer izrazito uspješnog rada.....	58
Slika 11 Primjer uspješnog rada.....	59
Slika 12 Primjer djelomično uspješnog rada.....	60

12. Popis priloga

Molba za ravnatelja:

SVEUČILIŠTE
U ZADRU
UNIVERSITY
OF ZADAR

ODJEL ZA IZOBRAZBU
UČITELJA I ODGOJITELJA
DEPARTMENT OF TEACHER AND
PRESCHOOL TEACHER EDUCATION
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia

t: +385 23 345 043, 311 540
f: +385 23 311 540
URL: <http://www.unizd.hr>
E-MAIL: strucni.odjel@unizd.hr

Luka Gulin

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sveučilište u Zadru

Naziv ustanove

Adresa ustanove

n/p čelniku ustanove (navesti ime)

Predmet: Molba za suradnju u provedbi istraživanja u svrhu izrade diplomskog rada

Poštovani,

Molimo Vas da odobrite provođenje istraživanja u kojem bi sudjelovali učenici Vaše škole. Istraživanje se provodi za potrebe izrade diplomskog rada Luke Gulina, studenta integriranog preddiplomskog i diplomskog učiteljskog studija Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Sveučilišta u Zadru. Tema diplomskog rada je *Interdisciplinarni metodički pristup baštini grada Šibenika*, a bit će izrađen pod mentorstvom doc. dr. sc. Tamare Kisovar-Ivanda.

Ispitivanje će se provesti metodom likovnog stvaralaštva. Sudionici istraživanja bit će učenici trećeg razreda područne osnovne škole Lozovac, dok je predviđeni broj sudionika: N (6). Provođenje istraživanja organizira se na satu razrednog odjela u dogovoru s učiteljicom kada njoj najviše odgovara. Provođenje istraživanja traje približno 45 minuta.

Istraživanje i obveze istraživača su usklađene s Etičkim kodeksom struke. U skladu s tim, prikupit ćemo informirani pristanak učenika i njihovih roditelja.

Zahvaljujemo Vam na susretljivosti.

S poštovanjem,

doc. dr. sc. Tamara Kisovar-Ivanda

Suglasnost za roditelje:

SVEUČILIŠTE
U ZADRU
UNIVERSITY
OF ZADAR

ODJEL ZA IZOBRAZBU
UČITELJA I ODGOJITELJA
DEPARTMENT OF TEACHER AND
PRESCHOOL TEACHER EDUCATION
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia

t: +385 23 345 043, 311 540
f: +385 23 311 540
URL: <http://www.unizd.hr>
E-MAIL: strucni.odjel@unizd.hr

Poštovani roditelji!

Za potrebe diplomskog rada studenta Luke Gulina integriranog preddiplomskog i diplomskog učiteljskog studija Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Sveučilišta u Zadru, provodimo istraživanje na temu *Interdisciplinarni metodički pristup baštini grada Šibenika*. Cilj istraživanja je uočiti način na koji učenici primarnog stupnja osnovne škole kombiniraju svoja znanja, vještine i doživljaje rabeći povijesne i baštinske sadržaje u iskazivanju svojeg doživljaja baštine likovnim načinima, sredstvima ili različitim pristupima dječjem likovnom izražavanju.

Sukladno Etičkom kodeksu struke podaci dobiveni u ovom istraživanju bit će strogo povjerljivi i čuvani. Svi izvještaji nastali na temelju ovog istraživanja koristit će rezultate koji govore o grupi djece ove dobi općenito (nigdje se neće navoditi rezultati pojedinačnog sudionika).

Dozvolu za ispitivanje dobili smo od ravnatelja škole, a u skladu s Etičkim kodeksom struke, prije ispitivanja željeli smo Vas kao roditelje obavijestiti o istraživanju i zatražiti Vašu suglasnost.

Također, Vašoj djeci ćemo pobliže objasniti svrhu ispitivanja, odgovoriti na njihova pitanja, te ih zamoliti i za njihov pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Nakon toga, ispitivanje će se obaviti samo na onim učenicima koji su pristali sudjelovati.

Aktivnosti predviđene planom istraživanja odobrilo je Stručno vijeće Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru. Ukoliko imate ikakva pitanja možete kontaktirati diplomanta (Luka Gulin, mob: 0994995544, mail: lukagulin98@gmail.com ili mentoricu (doc. dr. sc. Tamara Kisovar-Ivanda, mail: tivanda@unizd.hr).

SUGLASNOST

Suglasan sam da moje dijete

_____ (prezime i ime, razred)

sudjeluje u istraživanju, uz pridržavanje Etičkog kodeksa i uz zaštitu tajnosti podataka (molim, zaokružite DA ukoliko ste suglasni da dijete sudjeluje u istraživanju, a NE ukoliko to ne želite).

DA   NE

_____ (potpis roditelja)

_____ (mjesto i datum)

Suglasnost za učenike:

SVEUČILIŠTE
U ZADRU
UNIVERSITY
OF ZADAR

ODJEL ZA IZOBRAZBU
UČITELJA I ODGOJITELJA
DEPARTMENT OF TEACHER AND
PRESCHOOL TEACHER EDUCATION
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia

t: +385 23 345 043, 311 540
f: +385 23 311 540
URL: <http://www.unizd.hr>
E-MAIL: strucni.odjel@unizd.hr

SUGLASNOST

za provođenje istraživanja s učenicima

Molimo Vas suglasnost za sudjelovanjem u istraživanju za potrebe diplomskog rada Luke Gulina na temu *Interdisciplinarni metodički pristup baštini grada Šibenika*.

(napiši svoje prezime i ime, razred tiskanim slovima na gornju crtu)

„Svojim potpisom izražavam svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju i potvrđujem da sam informiran o svrsi istraživanja, da je moje sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno, da imam pravo odustati u bilo kojem trenutku, da su istraživači obvezni pridržavati se Etičkog kodeksa i da su dužni zaštititi tajnost podataka.“

(vlastiti potpis)

(mjesto i datum)

13. Životopis

SVEUČILIŠTE
U ZADRU
UNIVERSITY
OF ZADAR

ODJEL ZA IZOBRAZBU
UČITELJA I ODGOJITELJA
DEPARTMENT OF TEACHER AND
PRESCHOOL TEACHER EDUCATION
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia

t: +385 23 345 043, 311 540
f: +385 23 311 540
URL: <http://www.unizd.hr>
E-MAIL: strucni.odjel@unizd.hr

OSOBNI PODATCI

IME I PREZIME	Luka Gulin
ADRESA	Lozovac 11B, 22221 Lozovac
DATUM ROĐENJA	7. 6. 1998.
MOBITEL	0994995544
E – MAIL	lukagulin98@gmail.com

OBRAZOVANJE

VRIJEME (OD – DO)	2013. – 2017.
NAZIV I OBLIK ORGANIZACIJE	„Ekonomska škola Šibenik”
NAZIV OSTVARENE KVALIFIKACIJE/ POSTIGNUĆA RAZINA U NACIONALNOJ KLASIFIKACIJI	Ekonomist SSS

OSOBNNE VJEŠTINE I KOMPETENCIJE

STRANI JEZICI	engleski jezik – osnovno i srednjoškolsko obrazovanje - čitanje, pisanje i govor
TEHNIČKE VJEŠTINE I KOMPETENCIJE	poznavanje i rad na Microsoft office paketu